

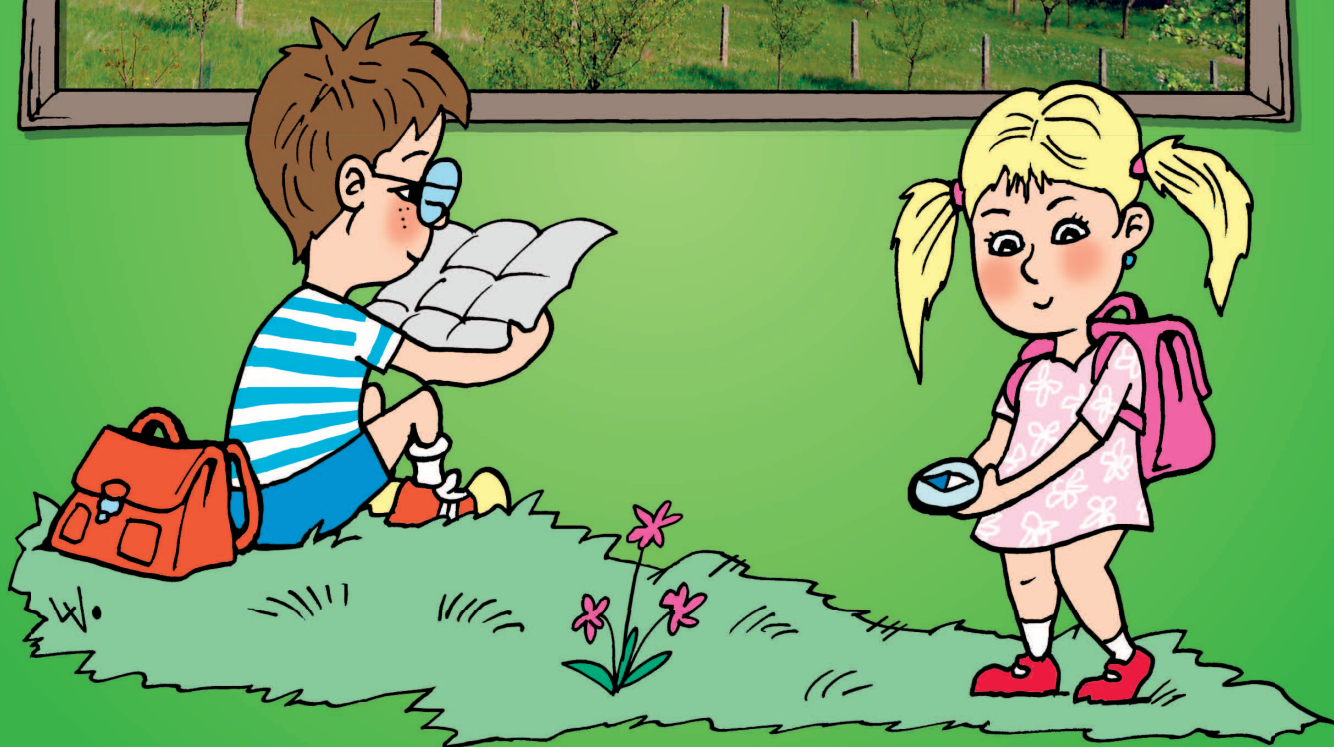
Čítanka prvouky

Křetín

MAS
B+

MAS
PV

MAS
SpRP

Autoři textu: Mgr. Ivana Pfefrová, Ing. Bořek Procházka, PaedDr. Zdeněk Peša

Autoři fotografií: Ing. Bořek Procházka, archiv obce Křetín,
archiv obce Prostřední Poříčí, archiv společnosti Ledeko, a.s.

Autor ilustrací: Lubomír Vaněk

Autor dětské kresby: Martin Dočekal

Publikace byly vydány díky realizaci projektu spolupráce Programu rozvoje venkova s názvem:
Venkov-můj domov aneb „Víš, kde žiješ?“, který společně připravily Místní akční skupina
Boskovicko PLUS, o.s., Místní akční skupina Partnerství venkova a Místní akční skupina
Sdružení pro Rozvoj Poličska o.s.

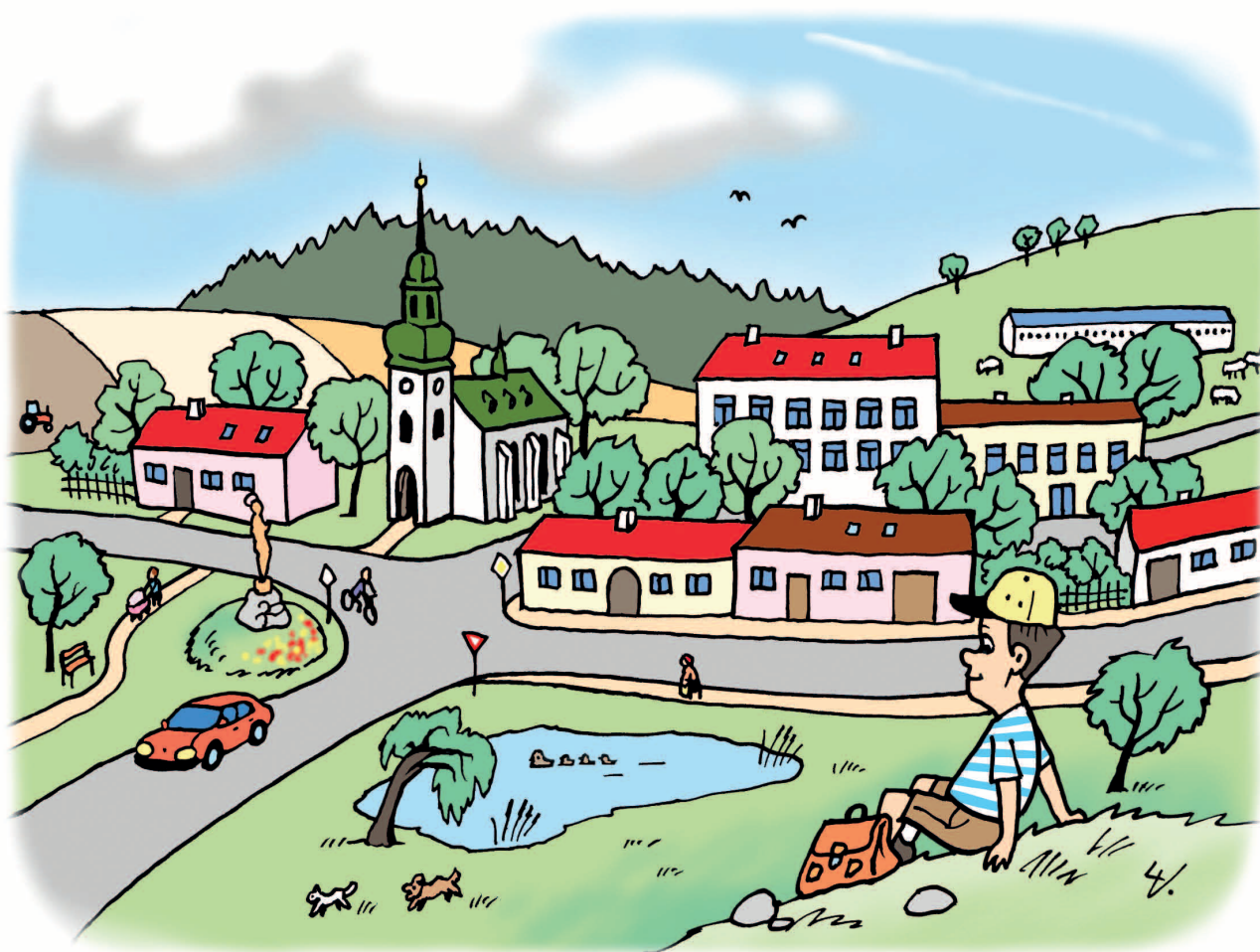
Grafická příprava: A.G.A. studio, s.r.o.

Vydáno v roce 2012

Domov a svět

Každý školák přichází do školy z místa, kde žije. Je to místo, kterému říkáme bydliště, nebo častěji domov. Pojmenováváme tak byt, ve kterém žijeme se svými rodiči, ale můžeme tak pojmenovat i širší okolí své obce i s okolní krajinou.

Listováním v této čítance se budeme snažit, abychom svůj domov poznali co nejlépe. Budeme se krajinu domova nejen učit poznávat, ale i chránit. Poznáme rostliny, zvěř, práci a také život dospělých. Zjistíme, že krajina našeho domova sousedí s jinými krajinami. Ty pak sousedí s dalšími a všechny jsou součástí naší vlasti – České republiky.

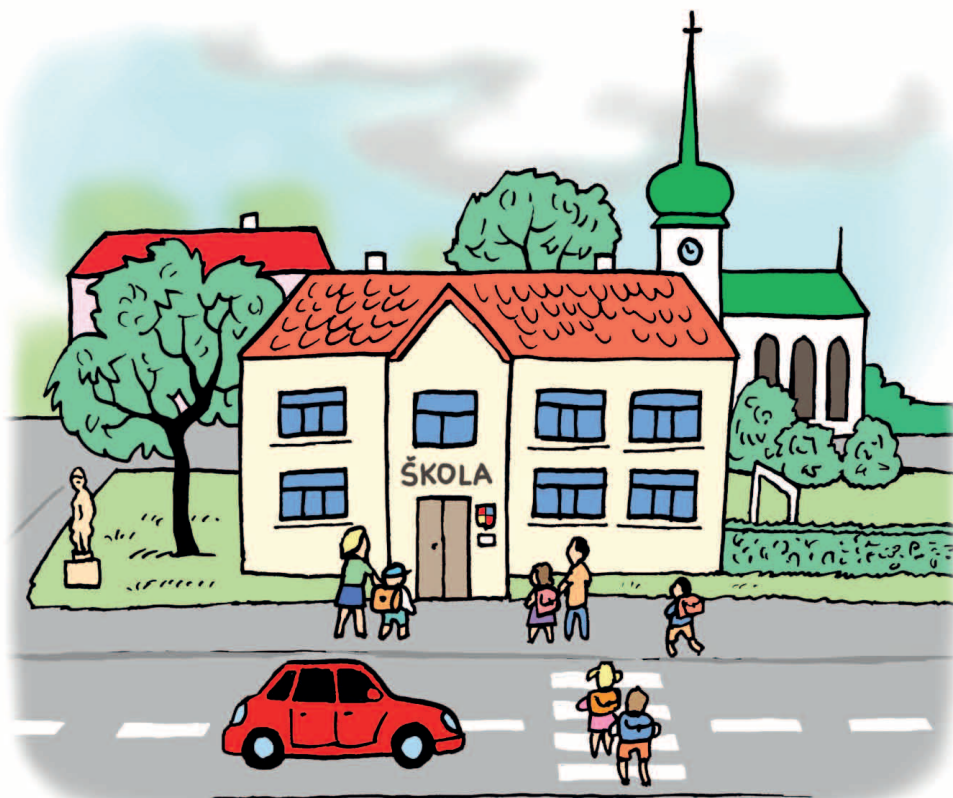
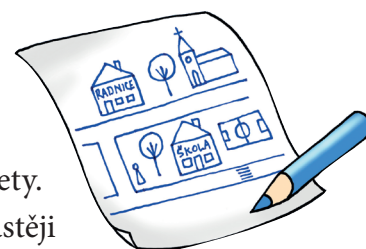

Okolí školy

Měsíc září zahajuje nový školní rok. Na každém místě v celé naší zemi se začínají po prázdninách učit žáci ve svých školách.

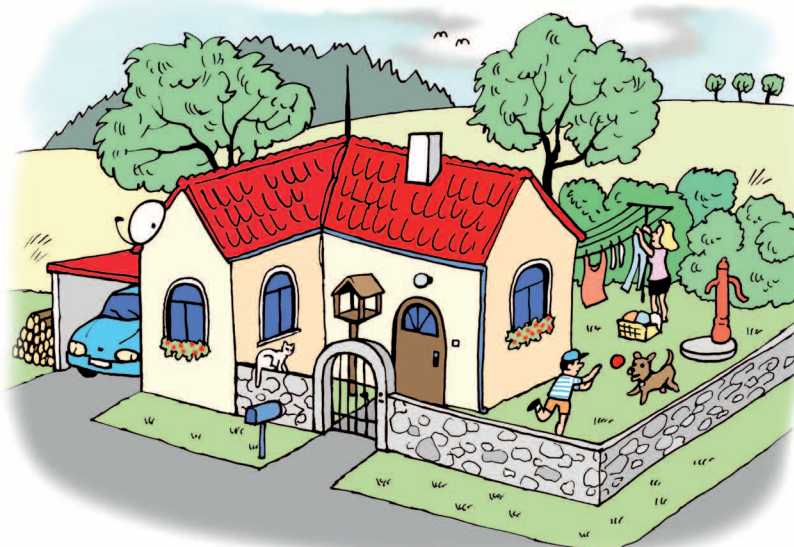
Přivítají je jejich učebny s lavicemi a židličkami, šatny, chodby i kabinety. Aby se ve škole mohli učit, musí do ní přijít nebo se nechat dovézt, nejčastěji autobusem.

V okolí školy se pohybuje hodně dětí, a proto musí být děti i řidiči vozidel v silničním provozu velmi opatrní.

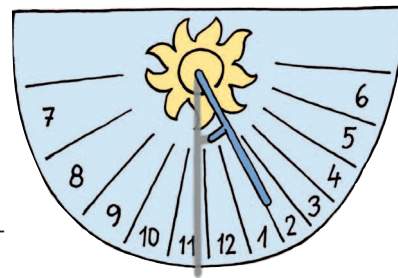
Okolí domova

Když se řekne slovo domov, představí si každý z vás svou maminku, tatínka, své blízké. Potom si vzpomenete na dům, ve kterém bydlíte, na stromy a květiny na zahrádce. Na místo, kde si rádi hrajete. Jistě si vzpomenete také na své první výpravu do okolí domova.

Polední stín

Slunce na bezmračné obloze ozařuje svými paprsky vše, co je na zemi. Pak mají i lidé, domy a stromy svůj stín. Ten je ráno a večer dlouhý, v poledne nejkratší. Ještě jednu zvláštnost má polední stín. Slunce v poledne svítí od jihu a krátký stín předmětů směřuje k severu.

Řekli jsme si, že jak se pohybuje Slunce na obloze, mění se i poloha stínu. Toho využívali naši předkové, když umísťovali na stěny zámků a kostelních věží sluneční hodiny. Pokud bychom si je chtěli pořídit i my, postupovali bychom takto:

Na rovnou plochu před domem nebo školou vbodneme do země asi 1 metr dlouhou tyč. Každou celou hodinu vyznačíme stín, který tyč vrhá na zem. Zatlučeme zde kolík nebo vyryjeme do země rýhu. Místo označíme číslem, které odpovídá času na hodinkách. Druhý den již hodinky nepotřebujeme, protože stín tyče ukáže na vrypech či kolících postupující čas a denní hodinu.

V naší zemi používáme tzv. letní čas. Proto nejkratší stín, směřující k severu, bude podle letního času seřazených hodinek nikoli ve 12 hodin, ale ve 13 hodin (jedna hodina odpoledne).

Světové strany

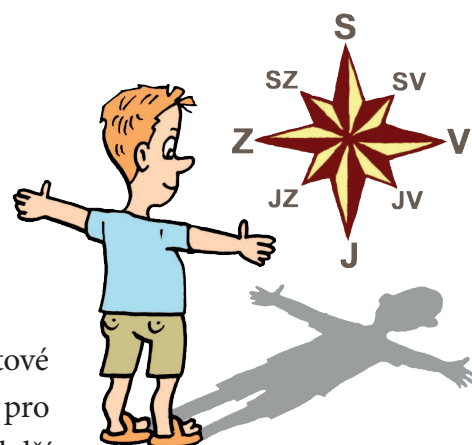
Řekli jsme si, že v pravé poledne ukazuje stín předmětu na sever. Postavme se tedy v poledne tak, aby nám slunce svítilo do zad. Náš stín ukazuje na sever, upažená pravá ruka na východ, levá na západ a zády stojíme k jihu.

Sever (S), jih (J), východ (V) a západ (Z) jsou hlavní světové strany. Protože vyznačení čtyř hlavních světových stran pro přesnější určení směrů v krajině nestačí, používáme ještě další čtyři směry. Ty nazýváme vedlejší světové strany.

Mezi severem a východem – severovýchod (SV), mezi jihem a východem – jihovýchod (JV), mezi jihem a západem – jihozápad (JZ) a mezi severem a západem – severozápad (SZ).

Vyznačení hlavních a vedlejších světových stran se nazývá směrová růžice.

Protože určení světových stran, například podle poledního stínu, není příliš přesné, používají lidé k určení světových stran kompas. Jeho otočná magnetická střílka směřuje vždy na sever!

Kam směřuje nejkratší stín?

Kam směřuje stín předmětů při západu slunce?

Která světová strana je proti východu? Která proti jihozápadu?

Kam směřuje magnetická střílka kompasu?

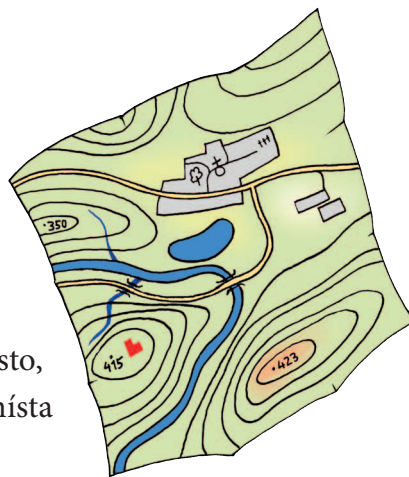

Na vyhlídce

Vyhledáme-li vyvýšené otevřené místo v krajině, kde nám nebrání ve výhledu stromy, pak můžeme otevřít mapu a najít v ní celou řadu věcí, které tvoří krajinu, jež pozorujeme – například kopce a potoky, lesy i budovy.

K orientaci mapy nám pomůže kompas s určením severu. Místo, kde stojíme, je pak v nějaké výšce, kterou lidé určují podle výšky místa nad mořem. Té říkáme nadmořská výška.

V mapě najdeme u vrcholku kopců čísla, která udávají nadmořskou výšku v metrech. Tvary kopců a údolí v mapě označují vrstevnice. Jedná se o čáry v mapě označující stejnou nadmořskou výšku ve vrstvách. Jsou-li vrstevnice blízko sebe, znamená to, že je svah strmý, větší vzdálenosti vrstevnic pak naopak znamenají pozvolné stoupání či klesání krajiny.

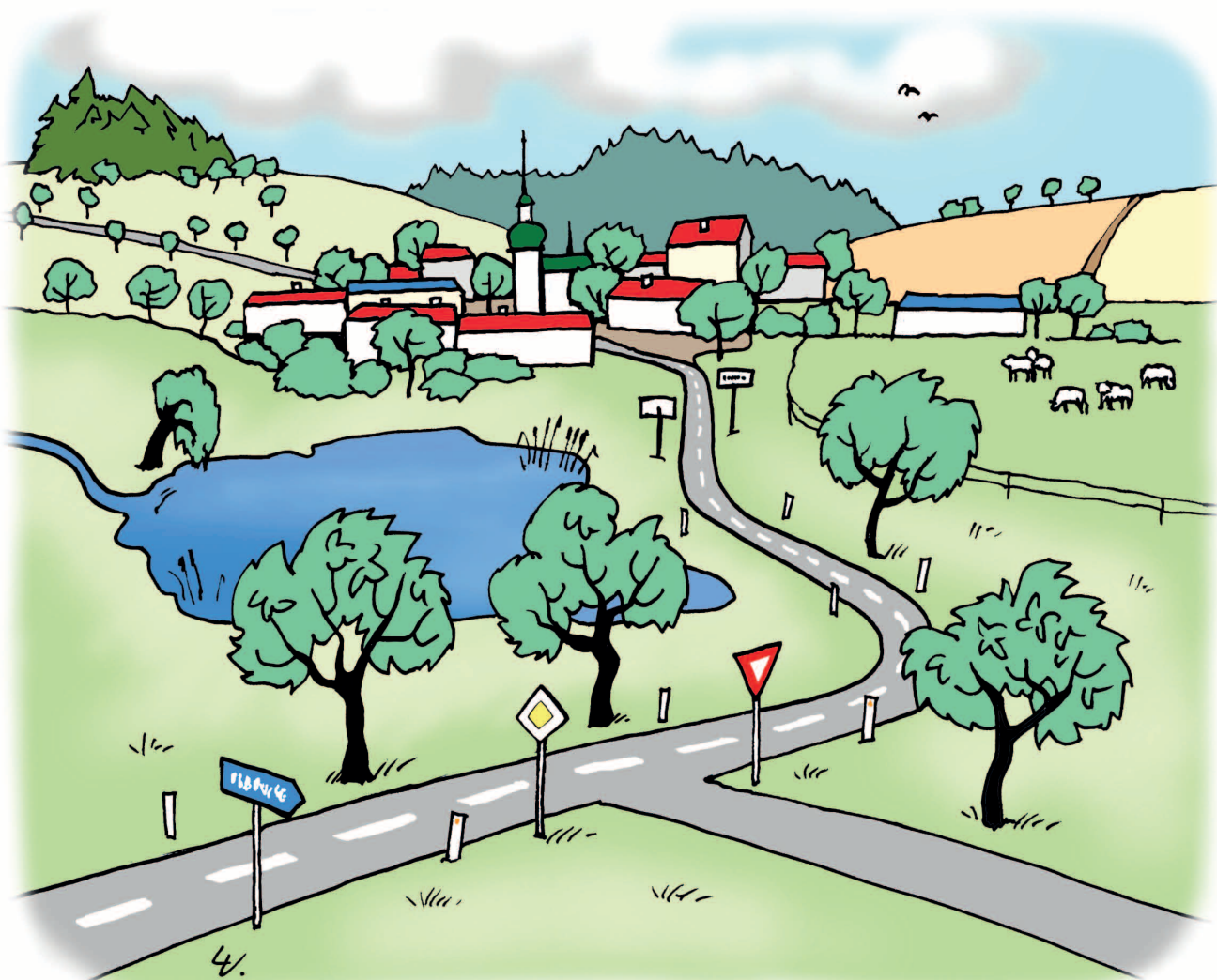

Poloha obce v krajině

Obce vznikaly postupně výstavbou obydlí v původní, člověkem nepoznamenané krajině plné lesů a stepí protkané vodními toky.

Vznikaly tam, kde byly pro život člověka dobré podmínky a kde krajina poskytovala možnost obživy. Tou bylo dříve především zemědělství. Pole a políčka získali lidé pokácením lesů, potřebu vody pak naplnila blízkost potoků a řek.

Spojení mezi obcemi tvořila síť cest a později silnic vedoucích od jedné obce ke druhé. Podél těchto cest se pak v obcích stavěly další a další domy.

Dopravní značky, dopravní kázeň

Dopravní ruch musí být řízen, aby nenastal nepřehledný zmatek. Neštěstí na silnicích přibývá, a proto ve všech obcích, i v těch s menším provozem, musí se všichni lidé řídit dopravními značkami.

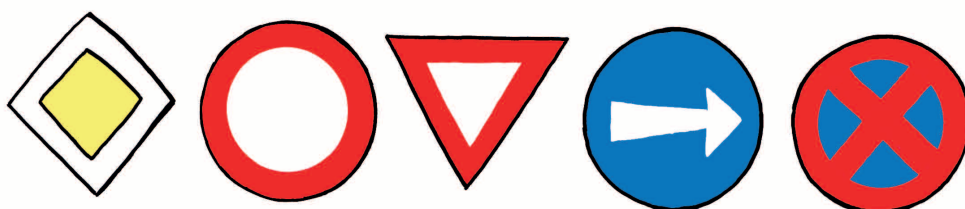
Protože i ti nejmenší žáci školy se podílejí na dopravním ruchu obce jako chodci, budeme si prozatím pamatovat, že jsou značky, které dávají výstrahu – výstražné, zakazující – zákazy, příkazující nebo ty, co něco vysvětlují nebo radí – informační.

Nakresli dopravní značky, které jsou na silnici a ulicích v okolí tvé školy. Vysvětli, co znamenají.

Viděl jsi křižovatku řízenou světelnými signály? Kde?

Spojení obce se sousedními obcemi

Někteří spolužáci dojíždějí denně do školy, někteří rodiče do zaměstnání. Někdy se vypravíme za svými příbuznými či známými, kteří žijí daleko od nás. Často jim potřebujeme dát nějakou zprávu.

Pro všechny tyto případy je nutné spojení obce se sousedními obcemi i do dalších míst. V minulosti nebylo tolik možností spojení s okolím jako dnes – chodilo se pěšky, jezdilo na koni nebo na voze, až v předminulém století byla do mnoha obcí zavedena železnice.

Rychlým a užitečným služebníkem je telefon, s jehož pomocí můžeme hovořit nejen s kamarádem v sousedním domě, ale i s lidmi za oceánem. Rychle můžeme komunikovat pomocí sms zpráv z mobilního telefonu, nebo e-mailem prostřednictvím počítače. Důležité, osobní dopisy a balíky posíláme poštou. Každá pošta má své směrovací číslo, které se uvádí do adresy.

Dopravní nehoda

Protože jsou děti účastníky silničního provozu, mohou se zde stát svědky nebo dokonce účastníky dopravní nehody. Často ji zavíní svojí neopatrností řidiči, ale i chodci. Mezi chodci jsou to často právě děti.

Důležitá telefonní čísla:

Policie..... **158**

Záchranná služba..... **155**

Hasiči **150**

Tísňové volání **112**

(jednotné evropské číslo)

Dopravním nehodám lze ale předcházet. Především dodržováním pravidel silničního provozu, ale také opatrností při přecházení vozovky, nebo dokonalým vybavením jízdního kola.

Jestliže však už k dopravní nehodě dojde, mohou pomoci i děti. Nejspolehlivěji pomohou, když přivolají co nejrychleji někoho dospělého. Ten zařídí vše nezbytné, přivolá policii a záchrannou službu. Někdy, když auto hoří, nebo je nutné zraněné z vozu vyprostit, jsou přivoláni hasiči. Může se stát, že žádná dospělá osoba není k dosažení. Potom se musíte zachovat jako dospělí a pomoc přivolat sami.

Přestože jsou tato telefonní čísla v každém telefonním seznamu, zapiš si je raději hodně hluboko do své paměti!

Viděl jsi někdy dopravní nehodu?

Co se stalo?

Předved' telefonický hovor při ohlášení dopravní nehody. Kam budeš volat?

Jak se máš chovat jako chodec?

Jak přecházíš ulici?

Víš, jak se chovat na zastávce autobusu?

Na co musíš dbát jako cyklista?

Radnice, obecní úřad

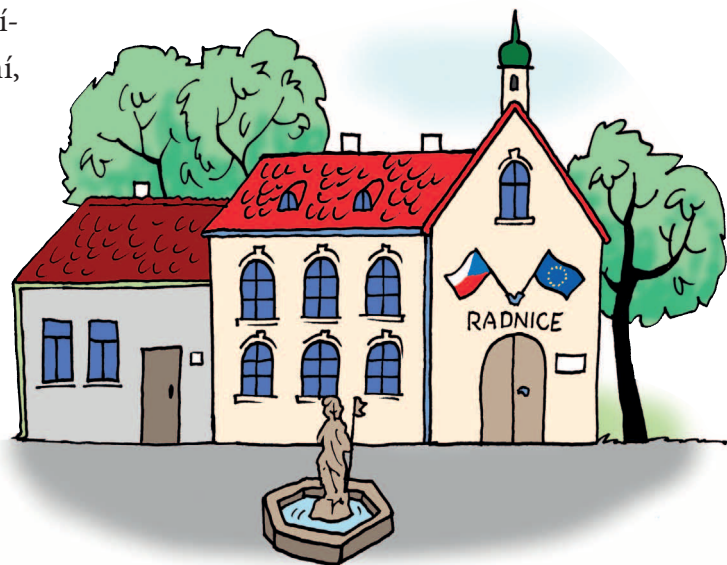
Všechny obce a život v nich řídí samospráva obce, kterou tvoří lidé, které si zvolili občané ve volbách. Říkáme jim zastupitelé. Ti pak ze svého středu zvolí starostu a ve větších obcích také radu obce. Starosta pak stojí v čele obecního či městského úřadu.

Úkolem zvolených zastupitelů je, aby po jejich čtyřleté volební období dělali vše potřebné, co občanům pomáhá ke spokojenému životu. Jejich úsilí zhodnotí pak občané v dalších volbách.

Není toho málo, co mají na práci, například starost

o místní komunikace, zdravotnická zařízení, školy, kulturní a sportovní zařízení, starost o veřejnou dopravu, vodovod a kanalizaci, o dobré životní prostředí, likvidaci odpadů a další oblasti života obce.

Občané by měli městskému úřadu při plnění všech těchto úkolů podle svých možností pomáhat.

Služby v obci

Mnoho věcí si lidé ve svých domácnostech udělají sami. Někdy však jejich šikovnost nestačí, jindy si chtějí ušetřit námahu a čas. Použijí tedy služeb poskytovaných pracovníky příslušné profese. Ne každý si poradí s kapajícím kohoutkem, málokdo vymaluje byt a opravu televizoru můžeme svěřit jen odborníkům.

Obchody, čistírna oděvů, autoopravna, kadeřník, krejčovství, klempíř, elektrikář, švadlena; to je jen námatkou několik služeb, které lidé v obci vyhledávají.

Mezi služby pro občany řadíme i služby pošty a banky, například spořitelny. Platí, že čím více je dobrých služeb v obci, tím lépe a spokojeněji tam lidé žijí.

Které služby využívá vaše rodina nejčastěji?

Které služby jsou u vás v obci?

Za kterými službami musí občané jezdit jinam?

Které služby poskytují ostatním občanům tví rodiče, příbuzní a známí?

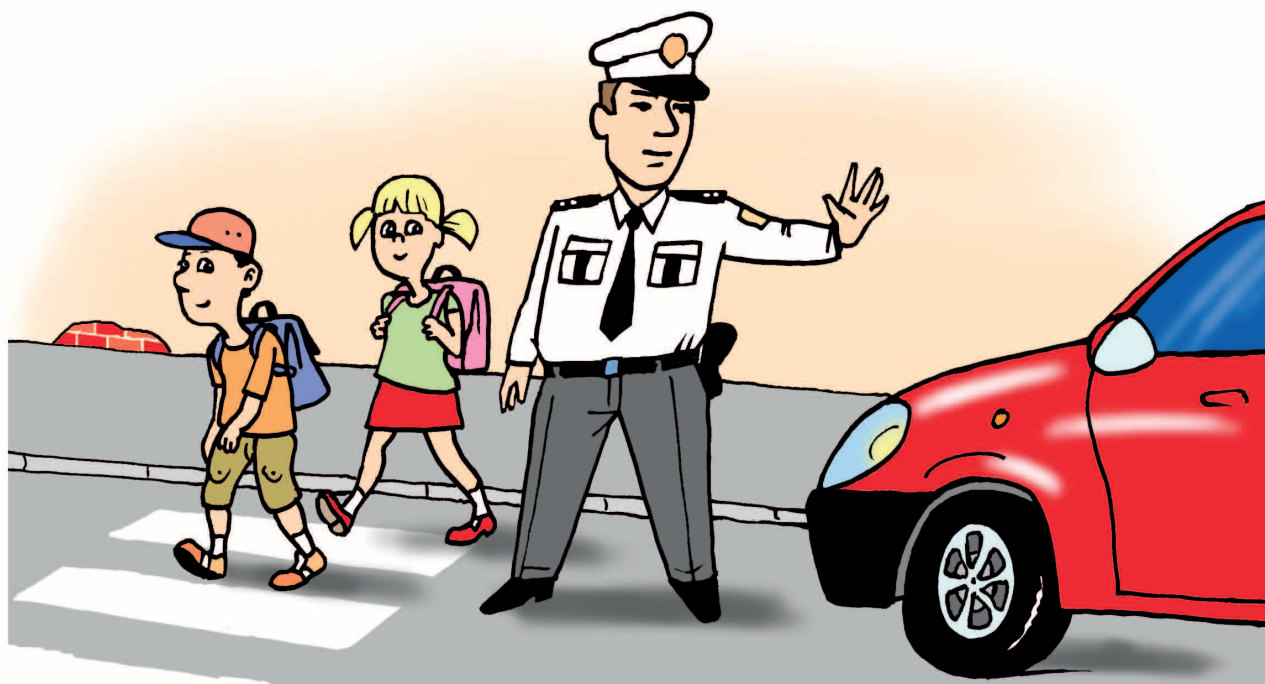

Zdraví a bezpečnost občanů

Zdraví je největší a nejcennější bohatství každého člověka a zdraví občanů je důležité pro každý stát. Zdravé děti chodí pravidelně do školy, zdraví občané pracují v továrnách a podnicích.

Nemoc dětí i dospělých výrazně zasahuje do jejich života. Péče o zdravotní zařízení je proto jeden z hlavních úkolů státu.

O bezpečnost občanů se stará Policie České republiky, v některých obcích jim pomáhá obecní či městská policie.

Kultura a sport v obci

Většina lidí v našem okolí jsou lidé kulturní. Dovedou ocenit vzdělání, rádi čtou, vkusně se oblékají. Téměř každá domácnost má knihovnu, rozhlasový přijímač, televizor, sbírku CD s hudbou, kterou členové domácnosti poslouchají. V bytech najdeme obrazy, sklo, porcelán a jiné věci, které si lidé pořízují pro radost.

Mezi důležité chvíle života občanů patří čas věnovaný sportu. O jeho dobrém vlivu na naše zdraví nikdo nepochybuje.

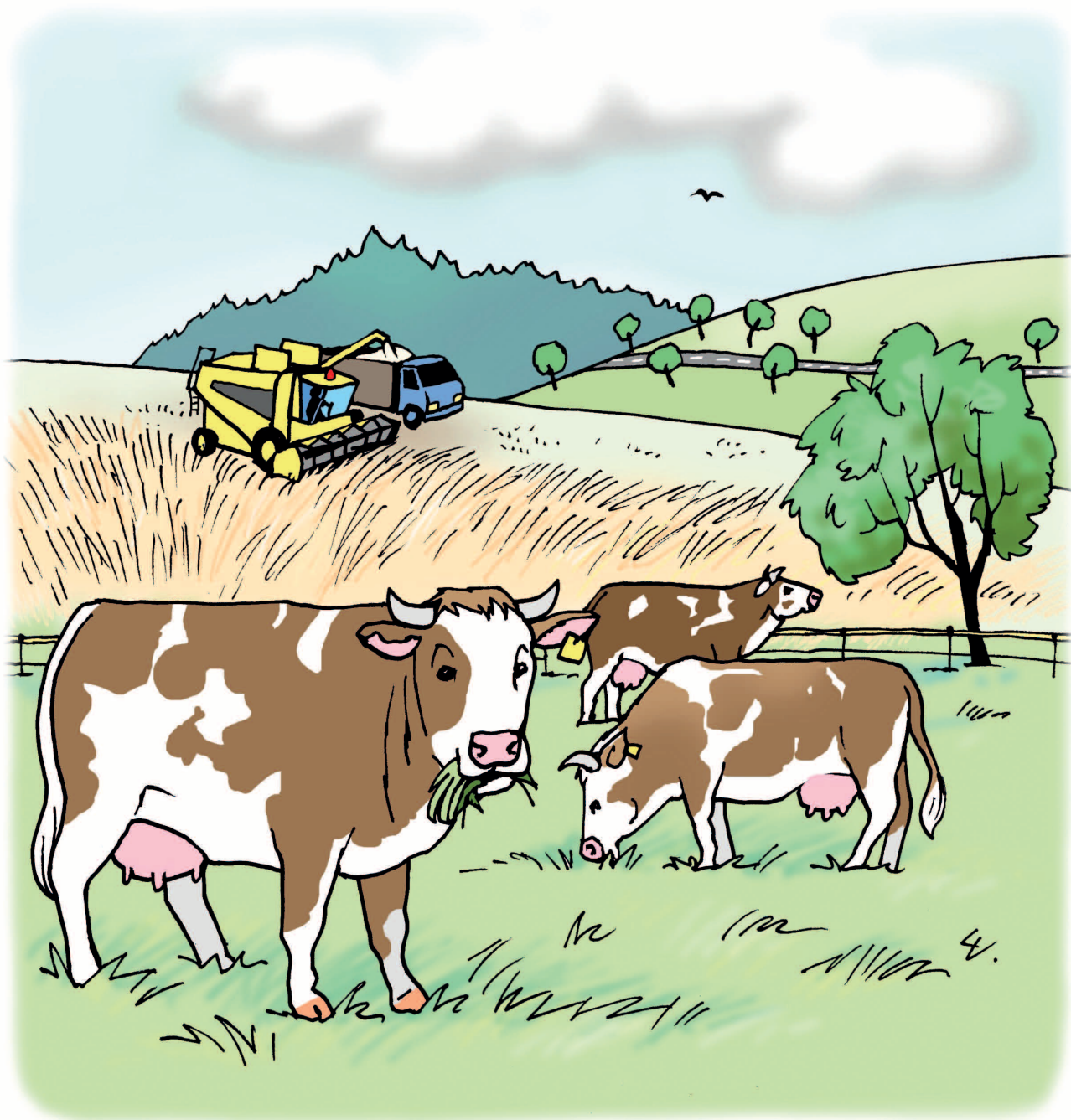

Zemědělství v obci

Zemědělství je činností člověka, která jej provází od nepaměti. Vedle pěstování řady plodin chováme i domácí zvířata. Právě práce lidí v zemědělství zajišťuje výrobu potravin.

Na rozdíl od těžké práce v minulosti je dnes práce v zemědělství sice často namáhavá, ale díky moderním strojům a zařízením pracuje v zemědělství mnohem méně lidí, než tomu bylo za časů našich prarodičů.

Vedle chovu hovězího dobytka, prasat, ovcí a drůbeže se zemědělci v regionu zabývají pěstováním řady zemědělských plodin. To se děje převážně prostřednictvím velkých zemědělských podniků, zatímco práce na malých farmách se často zaměřuje na ekologické zemědělství bez použití průmyslových hnojiv.

Výrobní podniky v obci

Rodiče některých žáků školy pracují v úřadech, ve zdravotnictví, jako řidiči, v obchodech i v zemědělství. Někteří také samostatně podnikají – ve stavebnictví, ve službách, kovovýrobě. Mnoho lidí pracuje ve výrobních podnicích.

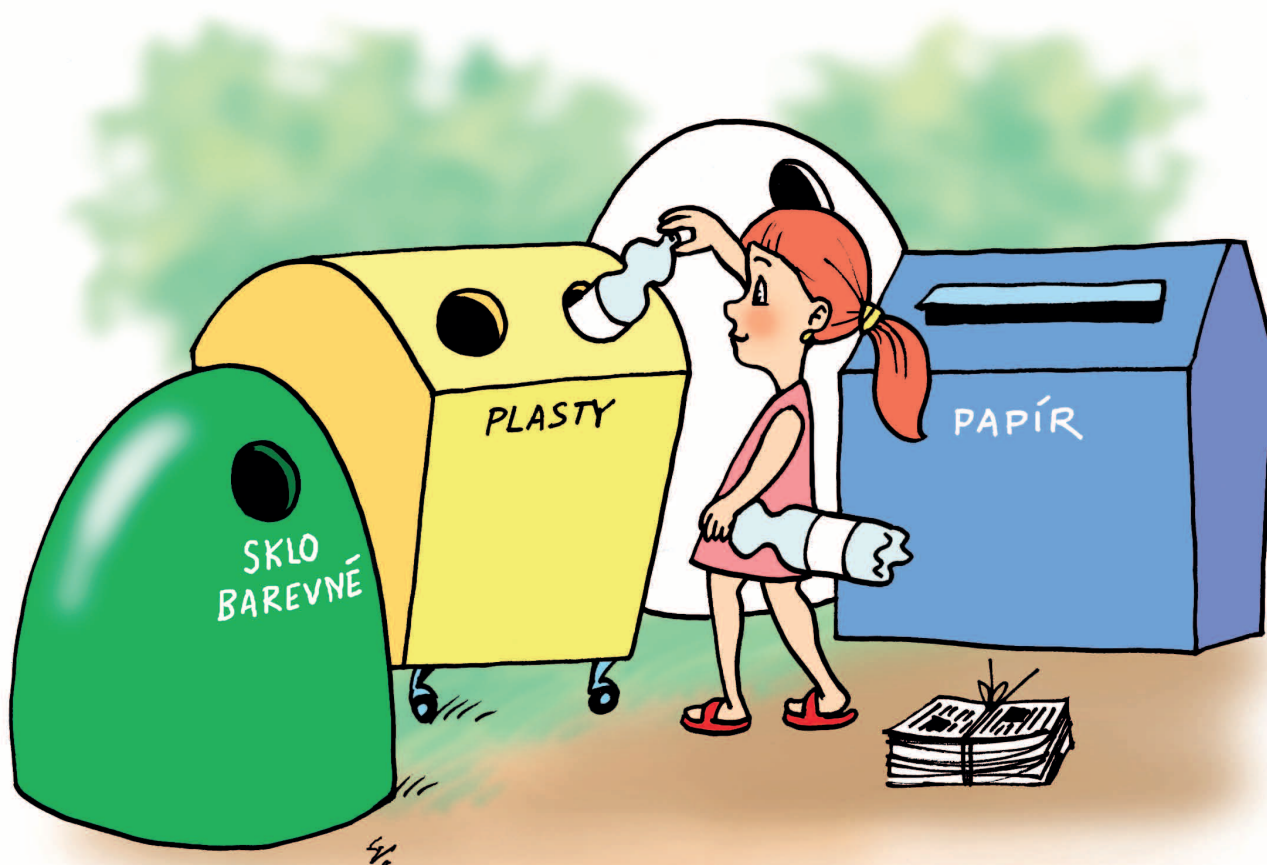
Životní prostředí v obci

Člověk ve svém životě spotřebovává mnoho surovin, stejně jako produkuje velké množství odpadů. Při průmyslové výrobě bývá ohrožen vzduch, voda, půda, rostliny i živočichové. Vedle krajiny lesů, polí a luk existují i krajiny činností lidí hodně poškozené.

Z tohoto důvodu je třeba přírodu chránit, abychom uchovali zdravé životní prostředí pro všechny živé tvory a hlavně pro lidi, kteří budou na zemi žít po nás. Ochrana životního prostředí je nezbytná.

Splaškové vody z kanalizace nemůžeme vypouštět do volné přírody, ale musíme čistit v čistírnách odpadních vod, odpad z domácností třídíme tak, aby do spaloven či na skládky byl odvážen jen ten, který už nedokážeme využít.

Ve třídění odpadů v domácnostech často nejvíce pomáhají děti v domácnostech a žáci škol.

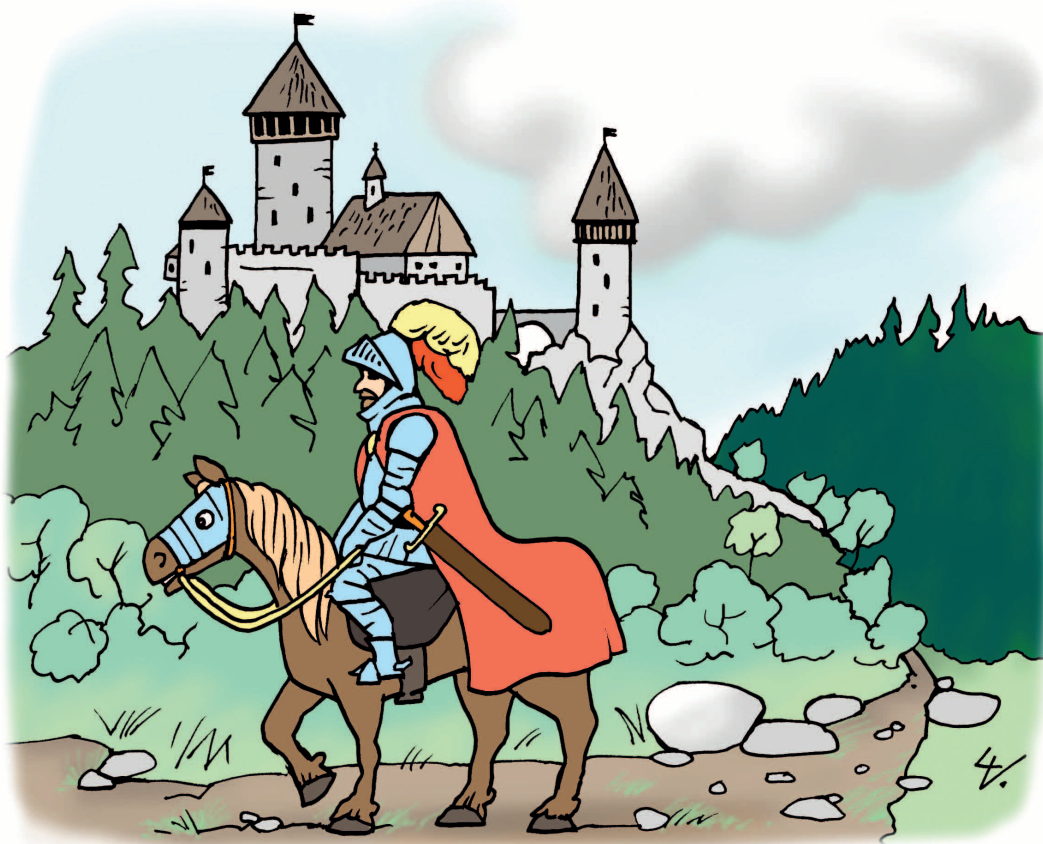
Co víme o minulosti obce

Každá obec má svoji minulost – historii několika století. V krajině najdeme vedle zřícenin hradů i mnoho pozůstatků zaniklých obcí, dnes již jen hromad kamení v polích či lesích.

Mnoho původně malých obcí se rozrostlo do velikosti měst. Výstavba nových domů v některých obcích pokračuje rychleji, jinde pomaleji. Na místě starých domů rostou nové, řada starších domů je opravována či přestavována.

Naši předkové zažívali často těžké doby, v historii obce však najdeme i úspěchy a také mnoho významných rodáků.

Historii své obce by měl znát každý. Děti se dozvídají hodně prostřednictvím vyprávění starších lidí a příbuzných nebo z různých pověstí.

Pověsti o obci a okolní krajině

Každá obec má své pověsti, které dědečkové či babičky vypravovali svým vnukům. Když děti zestárlý, zase je předávaly svým vnoučatům. Sem tam si něco přidaly, leckdy se o některé události začala vypravovat pověst nová.

Tak máme pověsti plné pohádkových postav i nepohádkových příběhů. Určitě jste z místa vaší obce nějakou slyšeli. Umíte ji vyprávět?

Poznávání okolní krajiny

Naše vlast je krásná. Střídají se tu roviny v blízkosti řek s kopcovitou krajinou i horami. Podle zásahu činnosti člověka do krajiny rozlišujeme několik typů krajiny:

Přírodní krajina

Tak říkáme krajině kopců, vrchovin, či hlubokých lesů málo poznamenané činností lidí.

Kulturní krajina

Pokud je krajina na první pohled ovlivňována činností lidí, jako je například zemědělská činnost, hovoříme o krajině kulturní. V ní člověk hospodaří.

Lesohospodářská krajina

Je krajina člověkem vysazených lesů, které nahradily původní porost. Je určena k těžbě dřeva. Vytěžený les je nahrazen výsadbou nového. Nerovnováha mezi těžbou dřeva a výsadbou nového lesa může krajinu velmi poškodit.

Zemědělská krajina

Je krajina polí, pastvin, luk, případně vinic či chmelnic. Velkoplošná zemědělská výroba a necitlivé postupy při setí a sázení hospodářských rostlin mohou vést k erozi půdy, která je nenahraditelná.

Umělá krajina

Těžební krajina

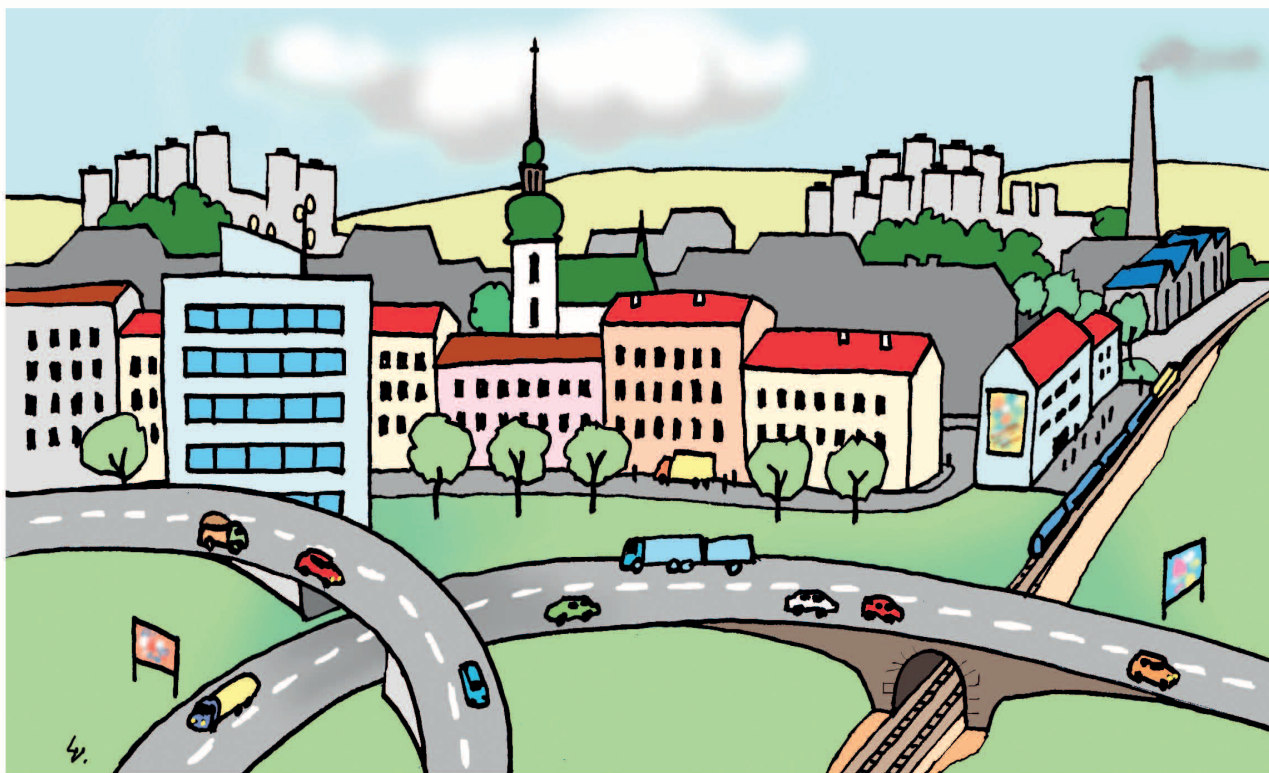
V některých částech naší země se těží důležité horniny a nerosty. Takovou krajinu je po ukončení těžby zase třeba navrátit přírodě.

Průmyslová krajina

Krajina průmyslová je plná továrních budov, hal a skladů, silnic a železnic s provozem způsobujícím zátěž životního prostředí.

Městská krajina

Je krajina domů, bloků domů, ulic a náměstí, obchodů a nádraží. Je to krajina nejvíce pozměňená lidskou činností.

Vody v krajině

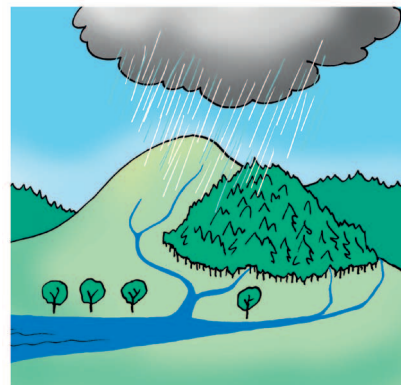
Voda je nositelkou života. Při jejím nedostatku rostliny i živočichové hynou. V našem kraji je poměrně dost srážek, protože zde často prší. Nejlepší zásobárnou vody je les, který vodu zadržuje. Plocha lesů však není velká. Z tohoto důvodu je nutné, aby vytěžené dřevo v lesích bylo nahrazeno mladým lesem.

Po deštích se zadržovaná voda vпитá do země, vzniká tak podzemní zásoba vody. Na některých místech vyvěrá jako pramen a vytváří potůček stékající do údolí. Postupným sloučením více potůčků vzniká potok. Ze soutoku několika potoků se stává řeka.

Co dokáže déšť

Jak jsme si již řekli, déšť dává krajině vláhu, doplňuje zásobu podzemní vody. Je-li však liják prudký, nestačí půda vláhu přijmout, začínají se v ní tvořit stružky a voda odplavuje písek, kamínky a půdu. Strhává i větší kamínky, a to vše odnáší rozvodněnými koryty potoků.

Nestačí-li koryta potoků vodu přijmout, voda se rozlévá do okolí a vznikají povodně.

Čistota pramenů a zdrojů pitné vody

Když víme, kolik stojí voda, která nám teče doma z kohoutku, uvědomíme si, že voda nějakou cenu má. Teprve tehdy, když za ni citelně zaplatíme, začínáme šetřit.

Čistá voda však nikdy nebyla samozřejmost a její zavedení až ke kohoutku v bytě už vůbec ne. Dříve si lidé nosili vodu ze studánky nebo ze studny. Dodáním vody do bytu však práce vodo-hospodářů nekončí. Ještě je nutné odvést odpadní vodu kanalizací a vyčistit ji.

Přestože největšími odběrateli vody jsou velké provozy, může i opravený kapající kohoutek v bytě ušetřit docela významné množství vody, které je třeba jinde.

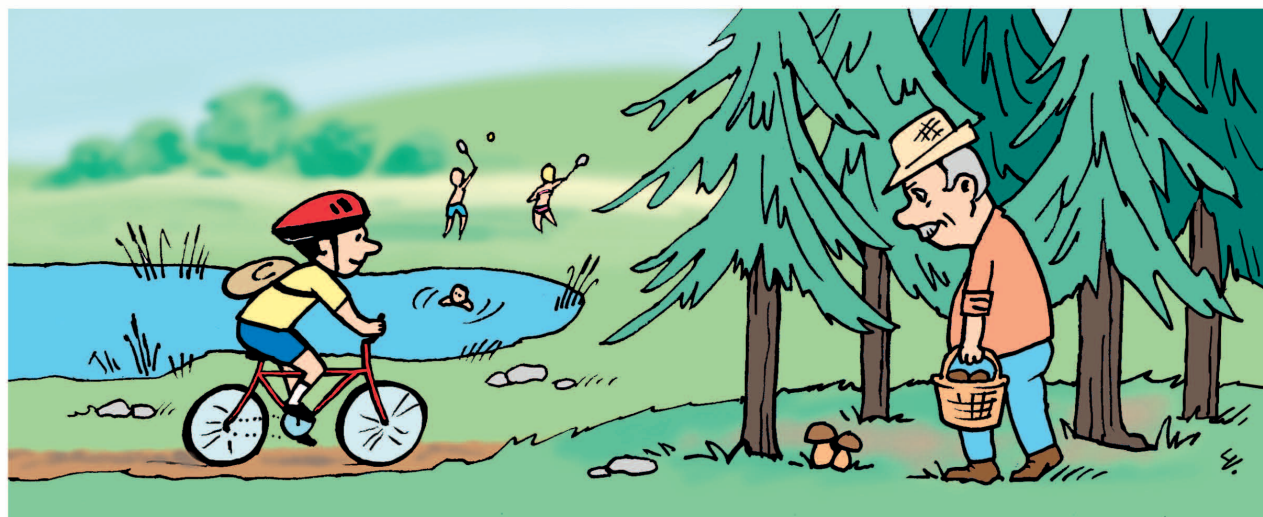
Mytí auta u potoka, olej vypuštěný na zem, to považujeme za zločin páchaný na nás všech. Pro pachatele takovýchto činů nehledíme omluvu!

Již dnes je možné potravu pro malé děti připravovat pouze z vody z hlubokých vrtů na několika místech v naší zemi a dodávané do obchodů v lahvích. Dělejme vše pro to, abychom nemuseli pro veškerou pitnou vodu jezdit do vysokých hor.

Rekreační oblasti v obci a okolí

Říká se, že nejenom prací živ je člověk. Toto přísloví nám připomíná, že je třeba i odpočívat.

Ve venkovské krajině je celá řada míst, kde je možné odpočívat i aktivně. Například jízdou na kole, vycházkami, koupáním, lyžováním a pobytem v přírodě.

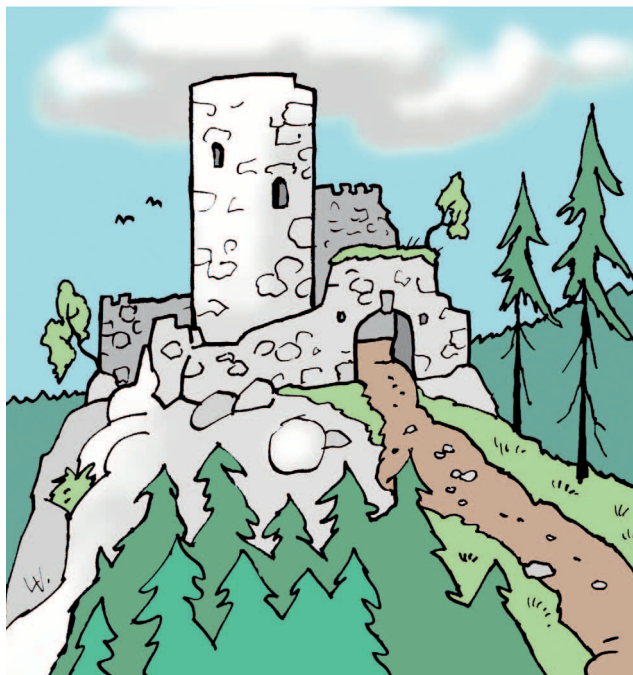
Historické památky v krajině

Život našich předků připomínají do dnešních dní různé stavby, které si lidé stavěli z nejrůznějších důvodů.

Na kopcích můžeme najít zříceniny nebo dosud zachovalé hrady jako opevněná sídla dřívějších pánů. Ti si později nechali stavět mnohem honosnější a pro bydlení vhodnější zámky.

Pro bohoslužby bylo postaveno mnoho kostelů a kaplí, kolem cest nacházíme řadu křížů a božích muk. Nezřídka na těchto stavbách najdeme i letopočet, kdy byly postaveny.

Ve městech můžeme vidět staré měšťanské domy, na venkově pak zachovalá selská stavení stavěná ze dřeva.

Jak se obec a okolí mění

Dnes, v době mobilních telefonů, internetu, satelitní televize a robotů v továrnách zapomínáme, že ještě nedávno tyto technické vynálezy člověk neznal.

Automobilová doprava zkrátila vzdálenosti a události z celého světa máme díky internetu a televizi takřikajíc z první ruky.

Stísněné a po večerech temné domy bez elektřiny, prašné cesty, vozy tažené koňmi, školáci docházející do školy bez bot. To je obraz ani ne sto let starý.

Rozhlédněme se po svém okolí a zkusme se zamyslet, jak se naše obec a náš domov změnily. Určitě vám při tom pomohou při vyprávění vaši rodiče nebo dědečkové a babičky.

4.

Orientace v místní krajině

Domov a svět

Krajinu na obrázku důvěrně znáte. Co vidíte?

Tato krajina je místem našeho domova. Místem, kde jsme se narodili, kde žijeme s rodinou. Domov nám přináší pocit jistoty a bezpečí. Ať jsme ve světě kdekoli, domů se vždy rádi vracíme.

Jak vypadá krajina v okolí vašeho domova, školy? Je to krajina rovinatá, či spíše kopcovitá? Je zalesněná, nebo převládají pole a louky? Protéká krajinou potůček, potok, nebo řeka? Protínají krajinu silnice a cesty hustě, nebo řídce?

Okolí školy

Nejstarší škola ve Křetíně stávala naproti kostelu a děti do ní chodily již před 350 lety. V roce 1882 byla pro školu postavena nová budova, kde se ve třech třídách vzdělávalo třeba i 263 žáků. Tato starobylá budova vedle kostela je stále využívána. Od roku 1994 až do dnes v ní sídlí mateřská škola.

Naše základní škola leží na okraji obce, v klidném prostředí s vyhlídkou na les. Byla uvedena do provozu v roce 1997. Školu navštěvuje asi 40 dětí prvního až pátého ročníku. Učebny, školní družina, knihovna i jídelna jsou vybaveny pěkným nábytkem. Při výuce můžeme využívat moderní počítačovou učebnu a množství pomůcek, obrazů, her a knih. V hodinách tělocviku, ale třeba i po vyučování můžeme využívat školní hřiště, která se nacházejí v blízkosti školy.

Do školy chodí děti nejen z Křetína, ale také z Vranové, Lazinova, Horního Poříčí a Prostředního Poříčí. V okolí školy jsou louky a rodinné domky. Dopravní ruch zde není velký. Avšak děti dojíždějící z okolních obcí, ale také některé děti místní musí při cestě do školy přecházet poměrně rušnou silnici vedoucí z Letovic do Poličky.

Při pohybu na silnici se chovejte vždy podle pravidel silničního provozu, buďte pozorní a opatrní!

Co se vám ve škole líbí? Co by se v ní mohlo zlepšit?

Víte, kdy byla uvedena do provozu současná budova školy?

Znájí dojíždějící žáci místo, kde byla dříve v jejich obci škola?

Znáš dobře okolí své školy? Popiš je.

Zjisti, co se dříve nacházelo na místě dnešní základní školy.

Popros své rodiče nebo prarodiče, aby ti vyprávěli o svých školních letech.

Okolí domova

Žijeme na venkově, uprostřed luk, polí a lesů. Snad si ani neuvědomujeme krásu okolní krajiny, kde se vesnice střídají s rozlehlými lány, vodními plochami a zelenými lesy. Na vesnicích žije oproti městům menší počet obyvatel, kteří se navzájem znají. Je tu také menší dopravní ruch. Náš domov je na vesnici. Nejbližším větším městem v okolí jsou Letovice.

Kde stojí váš dům? Máte zahrádku? Které rostliny tam pěstujete?

Jak vypadá váš dům? Jak ulice před ním? Je v okolí vašeho domova něco zajímavého?

Co se vám v okolí domova líbí a co ne?

Na vyhlídce

Poloha obcí v údolí Křetínky nabízí pozorovateli mnoho míst, která lze označit jako vyhlídka. Tato místa se nacházejí ve vyvýšených polohách nebo přímo na vrcholech kopců po obou stranách hlubokého říčního údolí. Celé vesnice a krajinu, která je obklopuje, máme z takové vyhlídky jako na dlani. Rozhraní mezi vrcholky protilehlých kopců a oblohou nazýváme obzor.

Podle vzdálenosti cíle pozorování můžeme při pohledu rozlišit šedé pásy silnic, tok řeky Křetínky či rozlehlou vodní plochu přehrady. V obcích pak můžeme pozorovat jednotlivé rodinné domky se zahrádkami, ojedinělé bytové domy, poštu, pohostinství, kostel, hřbitov, obchod nebo školu. Na menší vzdálenost vidíme i vozidla a lidi, kteří se zde pohybují.

V blízkém okolí Křetína se místo vhodné pro vyhlídku nachází například na kopci Bůček na západním okraji obce nad částí Račany. Další pěkný pohled na naši ves se otevírá od jihozápadu z Rovní. Ze severní strany lze Křetín pohodlně sledovat z lokality Štěrky.

Dokázal bys pojmenovat místa v okolí své obce vhodná pro vyhlídku?

Kde najdeme v okolí nejbližší vyhlídkovou věž? Je přímo v Křetíně věž s pěkným výhledem?

Kterým směrem od školy je Vranová, Lazinov, Prostřední Poříčí, Horní Poříčí?

Poloha obce v krajině

Naší krajinou od severozápadu k jihovýchodu protéká řeka Křetínka. Vytváří zde hluboké údolí, které od sebe odděluje dvě sousední vrchoviny. Jméno větší z nich – Českomoravská vrchovina – jste už možná někdy slyšeli.

V údolí, přímo na březích řeky Křetínky, se nachází vsi Horní Poříčí, Prostřední Poříčí a také Dolní Poříčí. To je součástí obce Křetín. Samotný Křetín pak leží výše na severním svahu. Rovněž Lazinov a Vranová byly původně vystavěny dále od řeky. Výstavbou přehrady a zatopením části údolí se tvář krajiny výrazně pozměnila. Křetín, Lazinov i Vranová se ocitly vodě blíže. Některá stavení v Lazinově a Dolním Poříčí byla kvůli stavbě přehrady dokonce zbourána a zatopena.

Ze všech jmenovaných obcí v údolí Křetínky je tou nejlidnatější obcí s největším počtem domů právě Křetín (s Dolním Poříčím). Žije tu asi 500 obyvatel a v současnosti je zde kolem 190 domů.

Svahy údolí jsou přibližně z jedné třetiny zalesněny a ze dvou třetin jsou využívány zemědělsky.

Výškový rozdíl mezi nejnižším a nejvyšším místem krajiny je značný. Dno údolí se nachází přibližně ve výšce 360 metrů nad hladinou moře. Vrcholky kopců na levém břehu řeky (např. Štěrký) mají výšku kolem 535 metrů a vrcholky kopců na pravém břehu jsou ještě vyšší. Nejvyšší bod v okolí Křetína je vrch Špilberk u Ústupu. Je vysoký 654 metrů nad mořem.

Jak se nazývá řeka, která v naší krajině vytvořila hluboké údolí?

Do které řeky se vlévá Křetínka a víš, kde soutok řek leží?

Co výrazně pozměnilo tvář krajiny? Znáš název nejvyššího kopce v okolí Křetína?

Sousední obce

Někteří žáci ve třídě do školy dojíždějí z nedalekých okolních vsí. Do nejbližších sousedních obcí můžeme dojít pěšky, dojet autobusem, autem nebo na kole. Většina z uvedených obcí náleží ke sdružení obcí nazvanému Mikroregion Letovicko. Mnozí obyvatelé těchto obcí jsou také často spolu příbuzní.

Horní Poříčí

Horní Poříčí je první moravskou obcí na toku řeky Křetínky. Po silnici je od Křetína vzdálené asi 4 kilometry. Jméno „Poříčí“ vypovídá o poloze vesnice na vodním toku. Řeka Křetínka zde teče v poměrně mělkém korytě a snadno se rozvodní. Nejvýraznější stavbou v obci je bývalá škola a školka, která je však dnes již využívána k jiným účelům. Děti z Horního Poříčí dojíždějí do škol do Křetína, do Letovic anebo do Vítějvsi. Hned u školy narazíme na kapli Nanebevzetí Panny Marie. Nedaleko vsi se pak nachází ještě kaplička Nejsvětější Trojice. Na Horním Poříčí býval dříve vodní mlýn. V obci bychom napočítali kolem 130 domů, mnohé z nich však slouží pouze rekreačním účelům nebo jsou neobydlené. Žije zde asi 250 obyvatel.

Prostřední Poříčí

Na Prostřední Poříčí je to z Křetína po silnici jen necelé 2 kilometry. Pěšky parkem je cesta ještě asi o polovinu kratší. Název Prostřední Poříčí nám napovídá, že ves vznikla až jako poslední mezi Horním a Dolním Poříčím. K nejstarším domům v obci patří stará Zemanka, kde byl asi před 150 lety nalezen skutečný poklad – hrnec plný starých stříbrných mincí! Úprava koryta řeky před několika lety zmenšila nebezpečí vzniku povodně v obci. V letech 1976 až 1990 bylo Prostřední Poříčí spojeno s Křetínem. Počet obyvatel Prostředního Poříčí je asi 280 lidí na stovku stavení. I v Prostředním Poříčí byla dříve samostatná škola a později školka. Dnes se však ve školní budově nachází knihovna a mladší děti dojíždějí většinou do školy do Křetína, starší pak do Letovic. Obecní úřad sídlí na nové „Zemance“, která je bývalým vodním mlýnem. Nyní je zde umístěna i hasičská zbrojnice a objekt je využíván rovněž pro kulturní účely. V nedávné době byly v centru obce vybudovány chodníky a upravena náves. Místní kaplička je zasvěcena Narození Panny Marie.

Dolní Poříčí

Dolní Poříčí patří k nejmenším osadám v okolí. Od roku 1968 je součástí obce Křetín, a proto si o něm povíme více v následující kapitole. K významným budovám Dolního Poříčí patřil Krušinův mlýn, který je dnes využíván již jenom jako obytný dům. Nachází se zde i dva kříže. Ten starší z roku 1943 je kamenný a mladší kříž z roku 2004 je ze dřeva. Vzhled a velikost obce výrazně ovlivnila asi před 40 lety stavba přehrady na řece Křetínce.

Lazinov

Lazinov dříve ležel při hlavní cestě z Letovic na Poličku. To změnila stavba přehrady, která původní silnici posunula více k jihu. Do Lazinova, vzdáleného 2 kilometry, dnes vede asfaltová silnice z Křetína. Děti z Lazinova dojíždějí do škol v Křetíně a v Letovicích. Z historických památek v Lazinově můžeme uvést zvonici. Podobně jako Dolní Poříčí byl i Lazinov zasažen výstavbou přehrady na Křetínce v letech 1972 až 1976. Část obce byla zatopena, mimo jiné i bývalý Masákův mlýn, hasičská zbrojnice a některá obytná stavení. To způsobilo i velký pokles počtu obyvatel na současných 150 lidí. Díky nové výstavbě však počet domů v obci opět vzrostl a pohybuje se okolo 90. Některé domy jsou využívány pouze pro rekreaci. Obecní úřad, prodejna a pohostinství sídlí v moderním objektu v Lazinovské zátocce.

Vranová

Vranová leží u silnice z Letovic do Poličky, asi 2 km před Křetínem. Starší název byl patrně Vránova Ves, vránu má obec i ve svém znaku. Rovněž ve Vranové můžeme nalézt budovu bývalé školy. Dnes v ní však sídlí obecní úřad, pohostinství, kulturní dům a knihovna. U silnice v centru obce stojí kaple sv. Panny Marie Karmelské. Další mariánská kaplička mezi Vranovou a Křetínem byla zbourána při stavbě přehrady. Vranová je dnes celá součástí křetínské farnosti, ale dříve byla rozdělena mezi Křetín a Letovice. Proto mají dodnes některé vranovské rodiny své hroby na hřbitově v Letovicích a některé v Křetíně. Po vybudování přehrady vznikly na jejím břehu poblíž Vranové pláže, které jsou v letní sezóně hojně navštěvované milovníky koupání a vodních sportů. Díky nové výstavbě se obec rozrůstá. Přibližně ve 160 domech v současnosti žije asi 340 obyvatel.

Vřesice

Vřesice se nacházejí pod vrcholkem jižního okraje údolí Křetínky. Domy se rozkládají ve svahu podél silnice z Vranové do Sulíkova. Až do roku 1958 tvořily Vřesice společnou obec s Křetínem. Potom však byly úředním rozhodnutím od Křetína odděleny a spojeny se Sulíkovem. Vřesice jsou spíše malou vsí. Ačkoliv je tvoří kolem 40 domů, žije zde trvale jenom asi 70 obyvatel. Nepřehlédnutelnou stavbou v obci je kaple sv. Moniky a sv. Augustina, která má při pohledu z letadla tvar slzy.

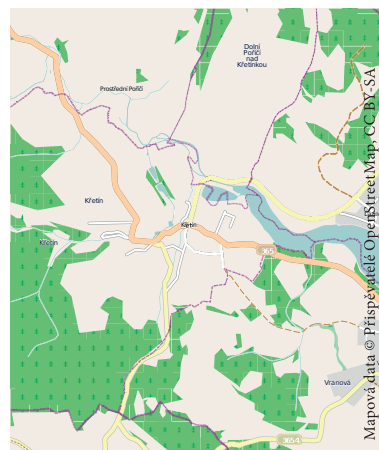
*Z kterých vesnic dojíždějí tvoji spolužáci? Kde na Křetínce dříve stávaly mlýny?
Od čeho je odvozen název obcí „Poříčí“? Co má v obecním znaku Vranová?
Co bylo důvodem ke zbourání části obce Lazinova a Dolního Poříčí?*

Hlavní části obce

Obec Křetín tvoří dvě místní části – Křetín a Dolní Poříčí. Původně se jednalo o dvě samostatné obce, které byly sloučeny úředním rozhodnutím.

Místní část Křetín se rozkládá podél silnice, která vede z Letovic do Poličky. Kdysi tvořilo vesnici Křetín pouze několik chalup v okolí kostela, kde byla kruhová náves. Jak obyvatel přibývalo, rozrůstal se Křetín postupně východním, ale i západním směrem. Pro některé části obce se užívají místní názvy, jako například Račany, Pardálov nebo Chmelnice. Někdy je zde také rozlišován tzv. „horní“ a „dolní“ konec. Na horním konci se nachází domy stojící západně od budovy dnešní mateřské školy. Do dolního konce se počítá novější, východní část Křetína. Počet obyvatel místní části Křetín se v posledních desetiletích pohybuje mezi 450 až 480.

Místní část Dolní Poříčí je součástí obce Křetín od roku 1968. Nalézá se přímo v údolí řeky Křetínky a na jižním svahu nad řekou. Před stavbou přehrady na Křetínce žilo na Dolním Poříčí asi 100 obyvatel a chalupy se rozkládaly po obou březích řeky. Kvůli stavbě přehrady

v letech 1972 až 1976 byla většina domů na pravém břehu řeky zbourána. Někteří obyvatelé Dolního Poříčí se pak přestěhovali do Křetína, kde si postavili nové domy. Dnes žije na Dolním Poříčí jenom asi 40 obyvatel.

Kde byla dříve v Křetíně náves? Pojmenuj dvě místní části Křetína.

Která z místních částí obce má větší počet obyvatel?

Jaké místní názvy se užívají pro některé části obce: v Křetíně, v okolních obcích?

Uliční síť

S ulicemi, tak jak je známe z větších měst, se na venkově většinou nesetkáme. Domy ve vesnici byly budovány obvykle podél hlavní silnice, která tudy odedávna procházela. U nás je to silnice z Letovic do Poličky. Později se zastavovaly i pozemky podél vedlejších cest, které vedly do lesa či na pole. Všechny cesty byly dříve po většinu roku rozblácené. Asfaltový povrch silnic či dlážděné chodníky – to je vymoženost až několika posledních desetiletí.

Ulice na menších obcích obvykle nejsou nijak pojmenovány. Domy mají svá popisná čísla, ale ta jim byla přidělována podle pořadí, v jakém byly domy v obci postaveny. Takže domy s čísly, která jdou po sobě, vůbec nemusí být sousední. O to těžší práci mají na venkově poštovní doručovatelé.

Znáš adresu svého bydliště včetně směrovacího čísla?

Jaké popisné číslo má budova školy? Je uliční síť v obci hustá?

Popiš svoji cestu do školy. Zjisti se svými spolužáky na vycházce,

kolik aut projede za pět minut kolem autobusové zastávky.

Spojení obce se sousedními obcemi

Naše spojení s okolním světem může mít různou podobu. Dopravní spojení v údolí Křetínky odedávna zajišťovala cesta – později silnice – z Letovic do Poličky. K významnějším odbočkám z této hlavní cesty patří odbočka z Vranové do Sulíkova, z Křetína na Dolní Poříčí a do Lazinova a další odbočka z Křetína do Sulíkova.

Dnes zajišťují dopravu v okolí jednak místní autobusové linky a jednak dálkové spoje Brno–Polička a zpět. Zvláště v posledních letech stoupá počet osobních vozidel. Jejich používání je pro lidi sice pohodlnější, avšak vede ke zhoršení životního prostředí, čistoty ovzduší a ke zvýšení hluku. Nejbližší vlaková stanice je v Letovicích.

Asi 150 let funguje v Křetíně poštovní spojení, díky kterému můžeme odesílat či naopak dostávat pohlednice, dopisy či balíčky. Pobočka pošty, která slouží i okolním obcím, se nachází v domě č. 54. Směrovací číslo pošty Křetín je 679 62.

K moderním způsobům spojení dnes patří i telefon a internet.

Jezdíš autobusem? Víš, jaké číslo má linka, kterou používáš?

Kde je nejbližší vlaková stanice? Umíš hledat v jízdním řádu? Kde najdeš jízdní řády?

Znáš směrovací číslo křetínské pošty?

Znáš telefonní číslo školy? Pokus se je vyhledat v telefonním seznamu nebo na internetu.

Radnice, obecní úřad

Každé čtyři roky si lidé v obci volí své zastupitele, kteří představují takzvanou obecní samosprávu. Zastupitelé ze svého středu pak vybírají starostu a obecní radu. Budova, kde se obecní rada či radní scházejí, se nazývá radnice. Radnice se obvykle nachází ve stejné budově jako obecní úřad, který v obci zastupuje státní správu.

V některých obcích sídlí radnice a obecní úřad v nově vybudovaných objektech (např. v Lazinově) nebo v budovách, které dříve sloužily k jinému účelu (např. na Prostředním Poříčí a ve Vranově). V Křetíně sídlí obecní úřad v budově č. 100, která byla pro tento účel vystavěna v nové části obce v roce 1962.

V budově obecního úřadu v Křetíně se nachází i místní knihovna a zdravotní středisko.

Víš, kde se nachází v Křetíně obecní úřad? Kde se nachází obecní úřady v obcích

dojíždějících spolužáků? Znáš některého ze členů zastupitelstva? Jaké má zaměstnání?

Co patří k úkolům obecního úřadu?

Úkol: Zjisti jméno starosty obce, kde žiješ.

Zdraví a bezpečnost občanů

Pečovat o své zdraví je povinností každého člověka. Také v Křetíně nabízejí občanům své služby lékaři. V ambulanci v budově obecního úřadu ordinuje 1 den v týdnu dětská lékařka, praktická lékařka a zubní lékař. Další lékaře a lékárny najdeme v Letovicích a v Boskovicích, kde je i nemocnice.

Služebnu Policie ČR u nás nemáme. Život na vesnicích je klidnější a bezpečnější než ve velkých městech. Obyvatelé vesnice se navzájem znají a pomáhají si. Nejbližší služebna policie je v Letovicích. Pokud potřebujeme naléhavě služby policie, přivoláme ji telefonem na číslo 158 nebo 112. Při požárech, ale i jiných živelných katastrofách zasahují hasiči. Dobrovolní hasiči působí v Křetíně i v okolních obcích.

Ke starosti o bezpečnost obyvatel v obci patří také zřízení veřejného osvětlení a údržba chodníků a cest.

Víš, jak se jmenuje tvůj dětský lékař? Jak je možné předcházet běžným onemocněním?

Která důležitá telefonní čísla si musíme pamatovat?

Úkol: Zjisti, kdo v tvém okolí je členem Sboru dobrovolných hasičů.

Kultura a sport v obci

Kulturnímu vyžití občanů Křetína a blízkého okolí slouží zdejší kulturní dům. V sále se pořádají plesy, zábavy, výstavy, oslavy, vystoupení a také sportovní utkání. Velcí i malí čtenáři mohou využívat nabídky obecní knihovny, která se nachází v budově obecního úřadu. Kulturní život obce obohacuje činnost různých spolků: Divadelní spolek O.K.O., Myslivecké sdružení Poříčí-

Křetín nebo Sbor dobrovolných hasičů. Na kulturních akcích často vystupují také žáci naší školy a školky. Mnozí z nich navštěvují některý z oborů Základní umělecké školy v Letovicích.

Organizovaný sport v Křetíně zajišťuje především Tělovýchovná jednota Sokol, pod jejíž hlavičkou zde hrají například stolní tenisté a fotbalisté. Sportovním aktivitám se můžeme věnovat na hřišti Pod lipami, na školních hřištích a pro vodní sporty je ideální blízká přehrada.

Znáš nějakou akci, kterou pořádají místní spolky či sdružení?

Je ve vaší obci knihovna? Jsi jejím čtenářem?

Při jaké příležitosti jste navštívili kulturní dům v Křetíně?

Sportuješ rád? Který sport máš nejraději?

Výrobní podniky v obci

Za starých časů se téměř všichni obyvatelé venkova živili zemědělstvím či řemeslem. Po druhé světové válce řemesla a soukromé živnosti v obci postupně zanikaly. Část obyvatel pracovala v některém ze zdejších provozů zemědělského družstva, na poště, v obchodech, v Dětské ozdravovně nebo ve školství. Část jich dojížděla do zaměstnání do podniků a továren v Letovicích, Boskovicích či jinde.

Dnes dojíždí za prací většina obyvatel obce. Některé provozy zemědělského družstva byly zrušeny. Z výrobních závodů v Křetíně lze dnes uvést pouze pilařskou a dřevařskou výrobu u silnice na Sulíkov. Z řemesel či živností zde najdeme stolaře, kovoobráběče, hostinského, obchodníka nebo kadeřnici.

Víš, čím se zabýval: kameník, obuvník, truhlář, klíčník, kovář, mlynář, pekař, řezník, obchodník, vinopalník, hostinský, zahradník, poštovní posel, hajný?

Kde mohou lidé v Křetíně a okolních obcích pracovat? Kde pracují tvoji rodiče?

Kam dojíždějí obyvatelé za prací? Víš, jakému zaměstnání by ses chtěl(a) v budoucnu věnovat?

Zemědělství v obci

Zemědělské využití údolí Křetínky ovlivňuje jeho nadmořská výška, členitá krajina, svažité pozemky i záplavová území.

Podle plodin, které se zde pěstují, patří Křetínsko mezi bramborářsko-obilné oblasti. Z obilovin zde nalezneme krmnou pšenici, žito, ječmen, z olejnin řepku olejnou, z okopanin brambory.

Pícniny jsou zastoupeny kukuřicí. V minulosti patřil k důležitým plodinám také len, významné bylo i pěstování ovoce.

Dostatek luk, pastvin a krmných plodin umožňuje chov hospodářských zvířat, především masného skotu, ale i dojnic. Můžeme se setkat i s chovem ovcí a koz. Do krajiny se vrací i tradiční pomocník zemědělců – kůň, využívaný jednak pro sport či rekreační vyjížďky nebo pro práci v lese.

Moderní stroje a využití vědeckých poznatků v oblasti výživy rostlin i zvířat velmi snížily potřebu lidské práce v zemědělství. Velká pozornost je dnes v zemědělství věnována i ochraně přírody.

Zemědělství je významné jako zdroj kvalitních surovin, ze kterých se v mlékárnách, maso-kombinátech, mlýnech a pekárnách vyrábějí potraviny důležité pro výživu obyvatel. Obděláváním polí, sečením luk a pastvin, udržováním přístupových cest a vodních toků se zemědělství také podílí na podobě krajiny v okolí našeho domova.

Kdo z vašich známých pracuje v zemědělství? Jakou práci vykonává?

Jaké užitkové plodiny se v okolí pěstují?

Znáš nějakou dnes nepěstovanou rostlinu, která se pěstovala v okolí v minulosti?

Životní prostředí v obci

Žijeme v krajině, která není příliš zasažená průmyslovou výrobou a znečištěním. Máme poměrně zachovanou přírodu, spoustu lesů a čistý vzduch. Jezdí se sem dokonce léčit děti s onemocněními dýchacích cest.

Přesto je potřeba o své životní prostředí pečovat a chovat se k němu zodpovědně. A dnes k tomu máme větší možnosti než dříve. Zavedení elektřiny a plynu umožnilo snížit počet kotlů, v kterých se topilo uhlím, a tím zlepšit kvalitu ovzduší. Domovní čističky odpadních vod zabraňují znečišťování vodních toků – Křetínky a jejích přítoků. V minulých letech byly postupně zlikvidovány černé skládky v okolí.

Množství odpadů, které vznikají v domácnostech, je v moderní době bohužel čím dál větší. Obec však dnes zajišťuje svoz komunálního, tříděného a nebezpečného odpadu.

Na sběru starého papíru a elektroodpadu se podílíme i my ve škole. Na jaře se pak rádi zapojujeme do společného úklidu odpadků z břehů přehrady Křetínky.

Krásnou přírodu v okolí našeho domova si musíme chránit!

Je životní prostředí v Křetíně znečištěné? Je zde dost zeleně?

Je v obci čisto na chodnících a na ulicích?

Neodhazuješ při cestě do školy odpadky (papíry, jízdenky, obaly od sladkostí)?

Je tu dost košů na odpadky? Podílíš se nějak na udržování čistoty v obci?

Co víme o minulosti obce

Nejstarší písemná památka, v níž je uvedeno jméno obce Křetín, pochází z roku 1308. Písemné doklady o existenci okolních obcí jsou asi o 50 až 250 let mladší.

Vesnice, ve kterých žijeme, byly dříve mnohem menší, než jak je známe dnes. Například Křetín tvořilo jenom několik chalup, které kolem kostela vytvářely náves. Vesnice měly obvykle své pány. Těm náležela nejen veškerá půda, ale i domy ve vsi a jejich obyvatelé. Horní Poříčí tak náleželo k panství hradu Louka u Olešnice, Lazinov a Vranová k Letovicím. Stará Zemanka na Prostředním Poříčí prý patřila pánům z Pernštejna. Majiteli Křetína byli většinou drobní zemané, kteří sídlili na zdejší tvrzi, ale vlastnily ho i bohaté rody, třeba páni z Boskovic. Tvrz byla přestavěna na zámek a ke Křetínu byly postupně přikoupeny téměř všechny okolní vsi. Po dobu bezmála 300 let pak panství patřilo původem cizímu rodu Des Fours-Walderode.

Historie našeho kraje však není jenom historií jeho pánů, ale také prostých lidí, kteří zde po věky žili a pracovali. A v minulosti byl život na vesnici opravdu nelehký. Práce v zemědělství bez dnešních moderních strojů byla velmi namáhavá. Ke své vrchnosti měli poddaní mnoho povinností, placení daní a roboty. Často museli snášet i válečné útrapy. Až po zrušení poddanství si začali obyvatelé spravovat své obce prostřednictvím svého starosty a radních sami. Vznikaly i první spolky: dobrovolní hasiči, tělovýchovná Jednota Sokol, ale například i čtenářský kroužek.

Po první světové válce se rozpadlo Rakousko-Uhersko a vznikla samostatná Československá republika. Křetín se v té době začal rozrůstat a měl tehdy asi 600 obyvatel a 90 domů.

V roce 1939 byla naše vlast okupována Německem a vzápětí vypukla druhá světová válka. Okupace poznamenala i náš venkov. Byla omezena činnost spolků a mladí lidé museli odjíždět na nucené práce do Německa.

Posledních několik desetiletí představovalo v naší obci opět období velikých proměn. V Křetíně bylo založeno zemědělské družstvo. Byla vybudována Sokolovna, v níž dokonce fungovalo i kino, postavila se nová prodejna, školka, škola. Žlebský potok byl sveden do potrubí a blátivou cestu nahradila asfaltová silnice. Na druhou stranu téměř vymizeli soukromí zemědělci a zanikla skoro všechna zdejší řemesla. Velká část obyvatel začala za prací dojíždět do továren a podniků v okolních městech. Křetín, ale i další obce se postupně rozrostly o nové domy, avšak počet jejich obyvatel se nijak výrazně nezměnil.

V historii Křetína lze nalézt rovněž několik výjimečných osobností. Nejvíce jsou připomínáni zdejší rodáci pedagog František Mareš a historik Rudolf Dvořák. Z Dolního Poříčí pak pochází profesor Emanuel Ondráček, vědecký pracovník a vysokoškolský učitel. Pan profesor Ondráček je od roku 2010 čestným občanem Křetína.

Dnes máme více možností, jak získat informace o historii naší obce a jejího okolí, například z knížek nebo z internetu. Zajímavým zdrojem vědomostí může být i obecní kronika.

Co víš o historii své obce?

Z kterého roku pochází nejstarší písemná památka, v níž je uvedeno jméno obce Křetín?

Jmenuj některého z významných křetínských rodáků.

Víš, co má ve znaku obec, ve které bydlíš?

Úkol: Zjisti, kde najdeš obecní kroniku a co je v ní za údaje.

Pověsti o obci a okolní krajině

Kouzelná krajina údolí říčky Křetínky se svou starodávnou cestou, božími mukami, kapličkami, remízky a lesními zákoutími vždy jitrila fantazii svých obyvatel. Snad každá skalka v hlubokých lesích byla kdysi jistě obydlím loupežníka. Každý potok nebo tůňka měly svého zeleného panáčka. Leckterý odvalený kámen na poli mohl skrývat zakopaný poklad. A ten, kdo se zdržel na cestě až do tmy, musel počítat s nevítanou společností různých duchů, černého psa či světýlek.

V časech, kdy naše babičky a dědečkové byli ještě dětmi a v domácnostech nebyly žádné televizory, rozhlas či internet, se lidé scházeli častěji než dnes. Vyprávěním strašidelných a někdy i veselých příběhů se po večerech navzájem bavili. Některé pověsti připutovaly do vsi s pocestným či krajánkem i z velké dálky. Když se zalíbily, snadno tu zdomácněly a za čas by každý vypravěč dal i krk za to, že se příhoda odehrála právě v jeho vesnici.

V celém povodí řeky Křetínky, od jejích pramenů u Stašova až do Letovic, patřili k oblíbeným postavám takovýchto vyprávění vodníci neboli hastrmani. Byli to vlastně vodní duchové. Žili v řece, v jejích zátočinách a tůních, ale někdy obývali i okolní rybníky. K jídlu si lovíli ryby, ale také raky, na něž byla čistá voda tehdy ještě bohatá. Obzvláštní pochoutkou pro ně byla syrová ptačí vejce.

Byli plaší a lidem se raději vyhýbali. Ale někteří si na lidskou společnost přivykli. Jeden se prý občas objevil v hospodě na Zemance na Prostředním Poříčí, kde si rád kupoval pálenku. Poznali ho podle loužičky, která se udělala pod šosy jeho zeleného fráčku. Nejčastěji přišli do styku s vodníky mlynáři. A hleděli s nimi být zadobře, aby měli v náhonu vždy dostatek vody na pohon mlýnského kola. Často jim nosili k vodě různé pochoutky a vodníci jim pak opravdu neškodili.

Kdo se však k vodníkovi nechoval pěkně, zlobil ho nebo mu ubližoval, se zlou se potázel. V křetínské školní kronice je zapsáno krátké vyprávění o hastrmanovi, který pobýval na řece poblíž Křetína pod Baštou. Jeden panský ovčák ze zámku sem chodíval pást ovce. Byl to zlomyslný člověk. Všiml si vodníka, který se zde rád vyhříval na sluníčku. Ovčák nenapadlo nic lepšího než po něm házet kamením. Vodníkovi jednou došla trpělivost, vyčíhnul si vhodnou chvíli a utopil ovčákovi jednu ze svěřených ovcí. Marně ovčák vysvětloval panu vrchnímu ze statku, jak se mohlo stát, že pozbyl ovečku. Marně sváděl vinu na hastrmana. Rákoska prý ještě dlouho vzpomínala, jak jí nechali „sjezdit“ ovčákovi gatě, a vodník pod Baštou měl od té doby svatý pokoj.

Které postavy byly při vyprávění příběhů na Křetínsku oblíbené?

Proč se vodník na ovčáka rozzlobil? Znáš ještě nějakou další místní pověst? Vyprávěj!

Navštívil jsi muzeum postav místních pověstí a strašidel v Olešnici?

Poznávání okolní krajiny

Krajinou domova pro žáky křetínské školy je překrásné údolí řeky Křetínky, které začíná u Bohuňovských skal a končí u hráze přehrady těsně před Letovicemi. Toto území se také nazývá Křetínská kotlina a je součástí Boskovické brázdy.

Krásy okolní krajiny můžeme poznávat při pěší turistice nebo cykloturistice. Můžeme navštívit některou ze sousedních obcí, vystoupat na některou z vyhlídek nebo procházkou přes Prostřední Poříčí dojít na vrch Štěrky a dál k lesnímu rybníčku s kvetoucími lekníny. Na opačnou stranu se můžeme vydat k nejvyššímu vrchu okolí Špilberku či k vyhlídkové věži na Zelenkově kopci u Ústupu. Zajímavé cíle, jako jsou například různé kamenné pomníčky, můžeme vyhledat i v lesích nad Křetínem. V Křetíně u Dětské léčebny se nalézají krásný park se vzácnými dřevinami a dvěma rybníčky.

S přibývajícím vzdáleností se nám rozšiřují možnosti poznávání dalších míst, měst, obcí a památek. Nejbližším městem v okolí Křetína jsou Letovice. Jsou od Křetína vzdáleny asi 6 km. Dominanty města tvoří krásně opravený zámek s parkem, farní kostel sv. Prokopa a klášter Milosrdných bratří.

K dalším možným turistickým cílům v okruhu do 30 kilometrů od Křetína patří například města a obce Rudka, Kunštát, Olešnice, Svojanov, Boskovice, Víska, Velké Opatovice, Lysice nebo Rájec-Jestřebí.

Navštívil jsi některé z výše uvedených míst? Nakresli obrázek. Pokud tě některý objekt zaujal, vyhledej další informace.

Úkol: Co se nachází ve městech a obcích, které jsou v článku vyjmenovány jako turistické cíle v okolí. Pracuj ve skupinách.

Voda v krajině

Naše krajina je na vodu bohatá. Do údolí stéká z lesních pramenišť velké množství přítoků řeky Křetínky. Samotná Křetínka zde nepramení, ale přitéká sem ze severozápadu od Stašova a Svojanova. Díky hrázi, která byla vybudována u Letovic, se u Dolního Poříčí řeka rozlévá do rozlehlé plochy údolní nádrže. V Letovicích se řeka Křetínka vlévá do Svitavy.

Křetínem samotným protéká Žlebský potok. Značná část jeho toku je zatrubněna. Díky tomu mohla být rozšířena hlavní silnice a vybudován chodník podél ní. Žlebský potok se na Dolním Poříčí vlévá do Křetínky.

V parku u Dětské léčebny, při cestě na Prostřední Poříčí a na Dolním Poříčí se nachází celkem pět rybníků. Jak už slovo „rybník“ prozrazuje, tyto umělé nádrže slouží k chovu ryb.

Jak se jmenují vodní toky, které protékají Křetínem?

Jaké vodní toky protékají obcí, v níž bydlíš?

Jaké vodní dílo bylo vytvořeno na toku řeky Křetínky?

Kolik rybníků se nachází ve Křetíně a okolí?

Co dokáže déšť

Přírodní koryta potoků a řek bývají často úzká, se strmými břehy. Za přívalových dešťů či při jarním tání se snadno a rychle zaplní a voda se může vylít až na břeh. Pokud jsou obydlí postavena příliš blízko toku, může je povodeň velmi poškodit. V minulosti se tak často dělo na Račanech na Žlebském potoce a na všech Poříčích na Křetíně.

Aby lidé zabránili větším škodám, snaží se zvětšit průtočnou plochu koryta. To pak pobere větší množství vody a nebezpečí povodně se sníží. Poslední velká povodeň způsobená dešti postihla Poříčí v létě 1997. Při jarním tání se Křetínka rozlila naposledy v roce 2006.

Úkol: Zeptej se svých rodičů na jejich zkušenosti s tím, co dokáže déšť.

Při vycházce na Račany si všimni, jaká protipovodňová opatření byla provedena na Žlebském potoce.

Čistota pramenů a zdrojů pitné vody

V dobách, kdy ještě nebyl zaveden vodovod, nacházely se v obcích studny, později opatřené pumpami. Nejstarší vodovod byl vybudován v Křetíně před více než 110 lety. Trubky byly původně dřevěné, později železné a litinové. Dnes se vodovodní potrubí vyrábí z plastu.

Na svazích údolí Křetínky se nacházejí četná prameniště. Například u Křetína jsou to Síčky a Dlíny v lese západně od obce. Zdroje vody se nacházejí i na Dolním Poříčí, v Lazíně či u Vranové. Důležitým zdrojem vody je pramen na Prostředním Poříčí. Slouží i pro Lazínov a Letovice, ale na čerpací stanici na Dolním Poříčí se z něho čerpá voda i do Křetína.

Voda je pro člověka nenahraditelná. K přírodě se musíme chovat tak, abychom nezpůsobili znečištění vodních zdrojů. Kvalita pitné vody ve vodovodní síti je pravidelně kontrolována, aby neobsahovala látky, které by mohly být lidskému zdraví nebezpečné.

*Proč je důležité vodou šetřit? Jak chráníme čistotu pramenů a zdrojů pitné vody?
Kde jsou prameny vodovodu pro Křetín?*

Rekreační oblasti v obci a okolí

Malebnost krajiny, čisté prostředí kolem Křetína či blízkost přehradní nádrže jsou důvody velkého zájmu obyvatel měst o rekreaci na Křetínsku. V Křetíně a zejména v okolních obcích vlastní velkou část domů občané trvale bydlící v Brně nebo jiném velkém městě. Chalupáři obývají většinou starší domky nebo chaty.

Při kratší rekreaci se mohou návštěvníci ubytovat v rekreačním zařízení na Svitavici, případně v některém penzionu či v soukromí. Možnost ubytování je rovněž v budově křetínské pošty.

*Znáš ve svém okolí dům nebo chatu, která slouží rekreačním účelům?
Kde je možné se v okolí vykoupat?
Kde je možné se věnovat zimním sportům?
Která zařízení umožňují návštěvníkům kraje stravování?
Která zařízení umožňují návštěvníkům ubytování?
Jak trávíte svůj volný čas?*

Historické památky v krajině

Nejvíce zachovaných památek na Křetínsku nalezneme asi v samotném Křetíně. K nejstarším patří farní kostel svatého Jeronýma z roku 1708. O něco mladší je pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého umístěná u fary. V Křetíně je i zámek, ve kterém se dnes nachází Dětská léčebna. K historickým budovám dále patří pošta, stará škola zvaná „Zámeček“, kulturní dům, mateřská škola či takzvaný „Klášteř“, který stojí na okraji obce nad Dolním Poříčím, ale i některé obytné domy či bývalé statky.

Dříve se zde nacházel ještě starší a větší zámek, než je ten, který známe dnes jako sídlo Dětské léčebny Křetín, a také zde byla velká sýpka a pivovar. Starý zámek, sýpku nebo pivovar už nenajdeme. Nový zámek v areálu dětské léčebny byl postaven až po požáru toho původního.

Zajímavým vzhledem se vyznačuje i křetínská fara, ale ta byla postavena teprve v roce 1995. Rovněž boží muka u silnice z Křetína na Prostřední Poříčí jsou novodobá, i když stojí přibližně na místě těch původních.

V okolních obcích můžeme z historických památek zmínit především kapličky na Horním Poříčí, Prostředním Poříčí a ve Vranové nebo zvonici v Lazinově. V naší krajině na různých místech stojí i množství kamenných, železných či dřevěných křížů. Zachovaná ko-ryta náhonů prozrazují, kde dříve byly mlýny, například Podzemanský mlýn na Prostředním Poříčí nebo Krušinův mlýn na Dolním Poříčí.

*Které historické budovy ve Křetíně najdeš?
Je ve Křetíně také nějaká moderní stavba?
Jaké památky se nacházejí v okolních obcích?*

Jak se obec a okolí mění

Při čtení této čítanky jsme se mnohokrát dozvídali o změnách, které ovlivnily vzhled krajiny i život v Křetíně a okolí.

Stejně jako v ostatních malých obcích všude po naší zemi, i v naší obci a jejím okolí výrazně poklesl počet obyvatel. Mnoho lidí odešlo za pracovními příležitostmi. Také mladí lidé více studují a hledají uplatnění ve velkých městech.

Občané, kteří tvoří obyvatelstvo zdejšího kraje, žijí často jinak než jejich předkové. Mnoho se toho změnilo a stále mění. O změnách se dozvíte z vyprávění starých lidí nebo vyčtete v kronikách.

Naštěstí se především ve spolcích daří udržovat či obnovovat staré tradice.

Jak bude vypadat život ve Křetíně a okolních obcích záleží na občanech. Jaké lidi si zvolí do místní samosprávy a kolik práce jsou ochotní své obci sami věnovat.

Jednou budete i vy, už jako dospělí, řídit život ve vaší obci a měnit ji podle svých představ.

Co bys chtěl ve svém okolí změnit již dnes?

Úkol: Popros své rodiče a prarodiče, aby ti vyprávěli o tom, co se změnilo v obci za jejich života. Věřte, že taková vyprávění se velmi dobře poslouchají, a je dobré si z nich vzít ponaučení.

Obsah

Obecná část

1. Orientace v místní krajině

Domov a svět.....	1
Okolí školy.....	2
Okolí domova.....	2
Polední stín.....	3
Světové strany	3
Na vyhlídce.....	4

2. Domov, obec

Poloha obce v krajině.....	5
Dopravní značky, dopravní kázeň.....	6
Spojení obce se sousedními obcemi.....	6
Dopravní nehoda.....	7
Radnice, obecní úřad	8
Služby v obci.....	8
Zdraví a bezpečnost občanů.....	9
Kultura a sport v obci	9
Zemědělství v obci	10
Výrobní podniky v obci	11
Životní prostředí v obci.....	11
Co víme o minulosti obce.....	12
Pověsti o obci a okolní krajině	12

3. Krajina mého domova

Poznávání okolní krajiny	13
Voda v krajině	14
Co dokáže déšť.....	15
Čistota pramenů a zdrojů pitné vody.....	15
Rekreační oblasti v obci a okolí.....	15
Historické památky v krajině	16
Jak se obec a okolí mění	16

Obec Křetín

4. Orientace v místní krajině

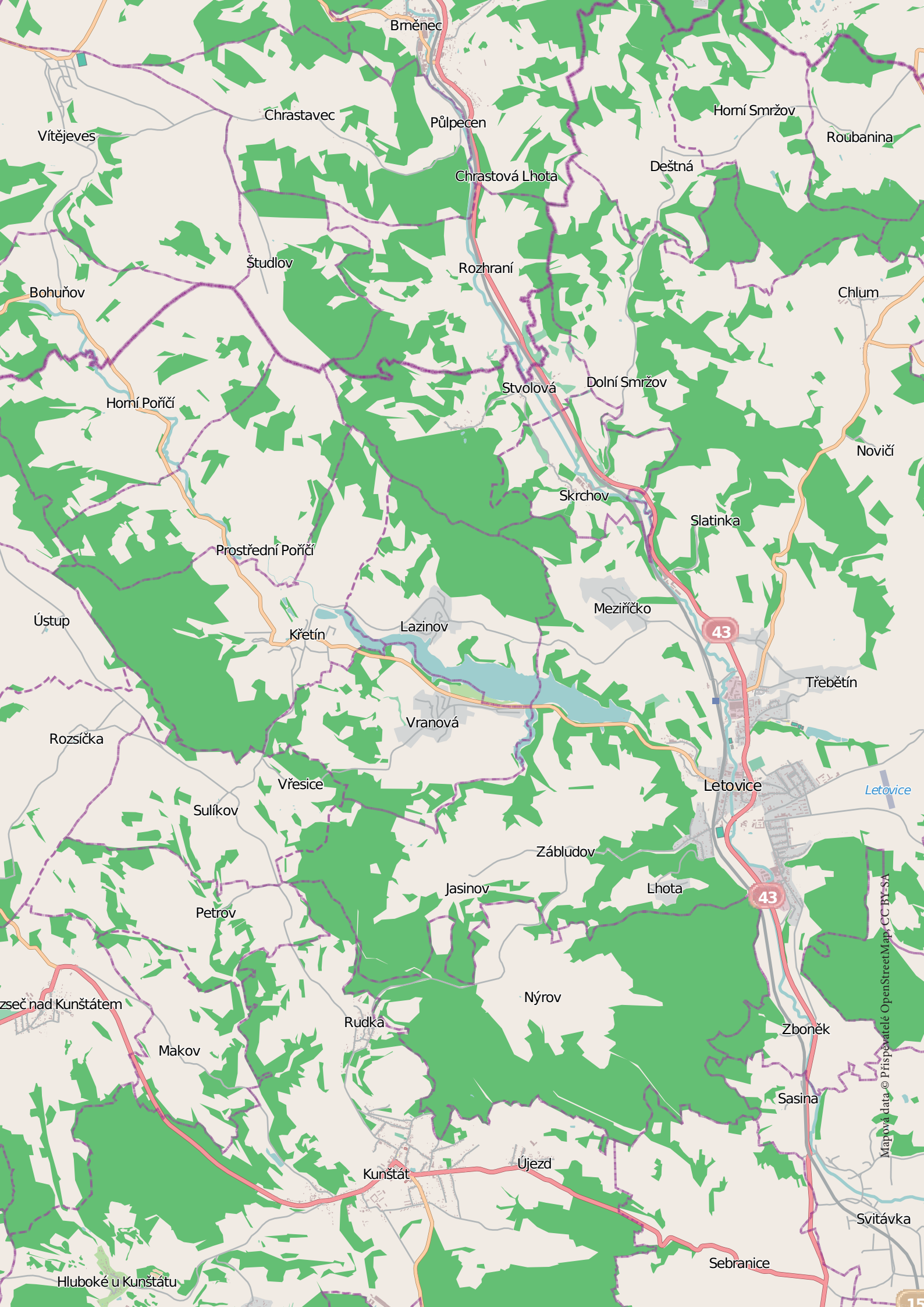
Domov a svět.....	17
Okolí školy.....	17
Okolí domova.....	18
Na vyhlídce.....	18

5. Domov, obec

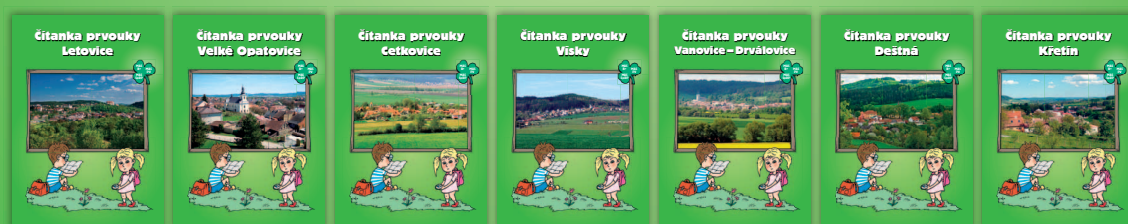
Poloha obce v krajině	19
Sousední obce	19
Hlavní části obce	21
Uliční síť.....	22
Spojení obce se sousedními obcemi.....	22
Radnice, obecní úřad	23
Zdraví a bezpečnost občanů.....	23
Kultura a sport v obci	24
Výrobní podniky v obci	24
Zemědělství v obci	24
Životní prostředí v obci.....	25
Co víme o minulosti obce.....	26
Pověsti o obci a okolní krajině	27

6. Krajina mého domova

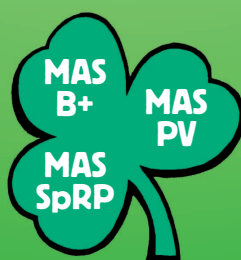
Poznávání okolní krajiny	28
Voda v krajině	28
Co dokáže déšť.....	29
Čistota pramenů a zdrojů pitné vody.....	29
Rekreační oblasti v obci a okolí.....	30
Historické památky v krajině	30
Jak se obec a okolí mění	31

V rámci projektu byly vytvořeny tyto čítanky prvouky:

Součástí projektu je i Čítanka vlastivědy Boskovicka, Čítanka vlastivědy Poličska, pexeso a kvarteto.

PROJEKT

Venkov – můj domov aneb „Viš, kde žiješ?“

JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKOU UNIÍ

Z EVROPSKÉHO ZEMĚDĚLSKÉHO FONDU PRO ROZVOJ VENKOVA

v rámci osy IV LEADER, opatření IV. 2.1 Realizace projektů spolupráce

Programu rozvoje venkova ČR

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.